Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 СЕНТЯБРЬ 10

Намарай түрүүшын һарын 14 ЧЕТВЕРГ гарагай 5 № 276 (18535) сэн 6 мүн

ГЭ ҮГЛӨӨНҺӨӨ ЭНХЭ БОДОЛТОЙГООР

Хамба-ламатай болоһон уулзалгаһаа

...ЫБЫЕ барааг... ...ай, Иволгын ...йдал ...жалжал... ...дугаанудай ...буда даһан ...ууд оршон ...шалангуудай, ...гдаһан мо... ...абша намаан ...аһан мэтээр ...бороогой һуу... ...сэлмэжэ, га... ...ралиг. Хаа-яа ...аһан мүргэл... ...мишэ тин... ...манар, дасаа... ...гшэд, ду... ...удые, үзэсэ... ...е хүдалда... ...о англи хэ... ...аан харини ...гдана. Са... ...ооһоо сан ...нэхэнь ує... ...дана.

...лама, Рос... ...й түбэй за... ...дэгтиэ Жа... ...индэгние да... ...охи үргоо ...Энэ уулзал... ...Министрүү... ...эдохи шажа... ...талаар эти... ...гтиэ В. Г. ...ршалан эм... ...ки табюур ...эргын хэм... ...хэгдэһэн ...амһарта. ...уд, сабдуур ...атай. Ара ...менгол ...Манжуши... ...ын дэгтэ... ...уд, жаншаа... ...харагдана. ...алагданхай ...на.

...бор х о ж о ...хамба би... ...онеэбхилэн. ...риба. Урда ...ний тэниха ...дна. Манай ...шалгатай, ...залгадаһан ...ий тэнгэ... ...ий 8-най ма... ...аар хамба... ..., баяр хүр... ...жархиба.

...суудал та... ...руу аяхэ... ...харан, хү... ...д лаблажа...

...амтарһаань ...тайнь хам... ...юурта тэ... ...адай гүн ...—Яруун...

...ын табюур ...эргын хэм... ...хэгдэһэн ...амһарта. ...уд, сабдуур ...атай. Ара ...менгол ...Манжуши... ...ын дэгтэ... ...уд, жаншаа... ...харагдана. ...алагданхай ...на.

...бор х о ж о ...хамба би... ...онеэбхилэн. ...риба. Урда ...ний тэниха ...дна. Манай ...шалгатай, ...залгадаһан ...ий тэнгэ... ...ий 8-най ма... ...аар хамба... ..., баяр хүр... ...жархиба.

...суудал та... ...руу аяхэ... ...харан, хү... ...д лаблажа...

...амтарһаань ...тайнь хам... ...юурта тэ... ...адай гүн ...—Яруун...

...да түрөө, хүн болоо. Зургаан үхибүүдэй нэгэн. Дидхамба Д. Мархаевтай намтарнуудынь адлирхуу. Дунда һургуулиин һүүлээр — сэрэгэй албан, удаань ЛВРЗ-гэй цех, нүгөөдэнь — Шэтын «Медтехника». Улаан-Баатарай шажанай дээдэ һургуули. Маанадай хүн бүхэндэл адли, хүгжолтэ түгэс социализмын замбаада хүртэжэл, энэ болоһон хүнүүд. Баһа бэрхэшээл, хашалангыешье тэрэ сагай хэмжээгээр үзөөд абаһан байна.

— Монголдо, Непалда һуража гараһан байнат. Гүн ухаанай баллигуудые согсолһон судар номуудые үзөө һэн бэзэт...

— Үзэһэн даа. Улаан-Баатарай дээдэ һургуули түгэсхэхэдөө. Богдо Зонховын «Лам-Римэй» удхаар, шоврын гүн ухаагаар дипломно хүдэлмэрээ бэлдэжэ, хамгаалаа һэмби. Хожом Непалда Катманду хото шадар Гапин Шадүблин гэжэ будды шажанай түбэдэй Гэлэгба шэглэлэй хиндтэ һуража, түбэд, англи хэлэнүүдые шудалһан, зурхайн ном тэндэхи мөргөн лама багшанарта заалгаһанби. Энэ хиид дэлхэй дээрэ алдаршаһан Джаруи Хашорой субаргын хажуда оршодог юм.

— Бандида-хамба ламын, Россин Буддын шажантанай түбэй захиргаанай түрүүлэгшын харюусалгатай ехэ тушаалда ороод байхадаа ажал ябуулгаяа яагаад эрхилхэ зориг һаналтайбта?

— Тоо түрүүн нигэжэ тэмдэглэхэ зэргэтэйб. Энэ тушаалда ороһомни минии хубини бодол бэшэ. Мэндэ байхадаа. Мүнхэ-хамба хадагаа дамжуулжа, энэ тушаал дүүргэхэ болоошь гэжэ зарлиг табяа юм. Тиигэжэл энэ зарлигаарнь сентябрийн 6-да дасандамнай. Буряад ороной шэрээтэнэр, ламанар, һүэгтэнэй бүлгэмүүдэй түрүүлэгшэнэр сугларжа, Бандида-хамбын шэрээдэ намайе залаа. Урда тээнь ламаар, Дид-хамбаар удаан хүдэлөө, зарим тэды дуршэл, туршалгатай болоо гээшэ аабзаб даа. Хамбын үүргэ сэхэ гэжэ ойлгоноб, тэрэнние бата бэхеэр бэелүүлхые оролдохоб. Дасан хиидээ һайжаруулха, лама, хубарагуудай журам шангадхаха ябадалда горитой анхарал хандуулха һанаатайб. Зоной хэрэг бүтээхэ. Бурхан багшын ном дэлгэрүүлхэ үүргэтэй албатад гээшэ аабзабди даа.

Дасанайнгаа дэргэдэхи һургуулние үргэдхэхэ, зэргэ шатыень дээшэлүүлхэ ёһотойбди. Энэ намартаа ород хэлэн дээрэхи бүлэгтэнь 30 хүн, буряадтань —30—40 хүн абтаха. Тиихэдээ горитойгоор шэлэжэ абаха хүсэлэнтэйбди. Хубарагуудтаа гүсэл сахил хүртөөхэ урданай заншал һэргээхэмнай.

— Энэ сахил хүртэһэн хубарагууд бэеэ яагаад абаха ёһотойб?

— Гэсэл сахилтан гээшэмнай гэлэн сахилда бэлэдхэлэй нэгэдэхи шатань болохо зэргэтэй. Энэ сахилда хүртэгшэд гэр бүлэ болохогүй, бэеэ наринаар абажа, Бурхан шажанда өөрынгөө сүм зорюулха уялгатай.

— Далай-лама ямар зорилготойгоор манай эндэ ерэхэнь гээшэб?

— Нёдондо жэл манай иншэ залархадаа, ерэхэ жэлэй юһэ дугаар һарада дахин морилхоб гэжэ зарлиг табяа һэн. Тэрэ зарлигаарнь бидэ урилга эльгээжэ, ерэхэ бэлобол даа. Дүүрэн хоёр удэр байха. Түрүүшын удэртэ хурал хураха, маанинии, мэгээмэй лүн табиха.

— Бүри ондоо ном табихагүй гү?

— Үгы, сагынь богони. Тиихэдэ Буряад оёоной сэхээтэнтэй сүлөөтэйгөөр уулзаха хүсэлөө мэдүүлээ һэн. Тиимэһээ шэнээр нэгэдэһэн университедтэ, Буряадай Эрдэмэй түбтэ, удэшэндөө буряад драмын театрта эрдэмтэд, зохёохы ажалтантай уулзаха болоно. Энэнь хоёрдохи удэртэнь, сентябрийн 24-дэ болоно.

— Үндэһэн хэлэнэй, үндэһэн хэблэлэй, «Буряад үнэн» сониной үүргэ, улха шанар тухай юун гэжэ һанаабта?

— Буддын шажан болон буряад хэлэн, соёл эртэ урда сагһаа хоорондоо нягта холбоотой байгаа юм. Буряад хэлэнэй ямар байдалда ороод байһые бидэ бүлта харанабди. Өөһэдынгөө талаһаа бидэ тэрэнэй һэргэлтэ, хүгжэлтэдэ хүбитаяа оруулха гэжэ оролдохобди. Урда тээнь манай дасанай ямаршье юумэ хэблэхэнь хорюултай һэн. Мүнөө хамаагүй болоо. Тиигээд «Буряад үнэн» сонинтой хамта һарадаа нэгэ удаа «Бүян» гэжэ тусхай хуудаһа гаргаха гэжэ батаар шиидэнхэйбди. Буряад хэлэн дээрэл гаргаа һаа, олон зондо, һүэгтэндэ ойлгосотой, өмдөөжэ байха гэжэ һананаб. Бурхан багшын һургаал, заабаринуудые, манай дасанай гэдаадын, дотоодын харилсаанууд тухай мэдээсэлнүүдые гаргажа байхабди. Һайн юумэ байгаа һаань, зон, иланганяа һүэгтэн, һонирхохо, «Буряад үнэндэ» олоор захижа бэшүүлхэ гэжэ би ехэтэ найдажа, захил хэхые уряалхашье байнаб.

— Уншагшадта юу хүсэхэ гээшэбта?

— Бурхан шажанда үнэн зурхэнһөө һүэгдэжэ, эртэ углөөнһөө нимэ сэдьхэлтэй байбал, хэрэг бүтэсэтэй байха. Сэдьхэлээ сайруулжа, нүгэлөө багадхажа, бүлта нэгэн бодолтойгоор ажалаа ябуулжа байя,— гэжэ хамба-лама үреэгээд, бүгэдэ зоной аша түһада зорюулагдаһан этигэл, мэгээм уншажа дүүргэһэн байна.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

Бандида-хамба лама Жамьян ШАГДАРОВ

Дид-хамба лама Доржожаб МАРХАЕВ

Жамьян Шагдаров 1949 ондо Яруунын аймагай Эгэтын-Адаг һууринда колхозшогой бүлэдэ түрөө юм. Нютагтаа дунда һургуули дүүргээд, сэрэгэй албандо мордоо.

Һүүлээрнь Улаан-Удын локомотив-вагон заһабарилгын заводой электромеханическа цехтэ энергетигэр хүдэлжэ байтараа, 1970 ондо Мэнгол ороной Улаан-Баатар хотын Гандан хиидтэ Буддын шажанай дээдэ һургуулиин нээгдэхэдэ, түрүүшын буряад хүбүүдэй дунда тишэ эльгээгдэжэ, 6 жэл соо һуража гараа юм.

Ивалгын дасанда хоёр жэлэй туршада ламын алба дүүргэбэ. 1978—1980 онуудта Непалай Катманду хотын түбэд нэгэ хиидтэ хоёр жэл соо эрдэм номоо дээшэлүүлжэ, ерээ һэн. Бусаһанай һүүлээр ламаар, дид-хамбаар хүдэлөө. 1992 оной сентябрийн 6-да тэрэ Бандида-хамба ламын, Россин Буддистнуудай түбэй захиргаанай түрүүлэгшын тушаалда залагдаба.

Доржожаб Мархаев 1946 ондо Шэтын областнин Шэтын районой Туяан (Авдеево) һууринда түрөө. Дунда һургуули дүүргээд, сэрэгэй алба хэжэ ерээ һэн.

Һүүлдэнь Шэтэдэ «Медтехника» нэгэдэлдэ инженерээр хүдэлбэ. 1970 онһоо 1976 он хүрэтэр Улаан-Баатарай Буддын шажанай дээдэ һургуулида һуража гараа. Түгэсхэһэнэй удаа Ивалгын дасанда лама боложо томилогдобо. 1986 ондо захиран зонхилолгын үедэ тушаалһаа буулгагдаад, нютагтаа ошожо хүдэлөө. 1990 ондо Сүүгэл дасанние һольбэн шэнэдхэлгэдэ түрүүшээр ажаллажа байтараа, тэндээ ламаар томилогдожо, Ивалгынгаа дасанда дахин татагдажа ерээ һэн. Байгша оной сентябрийн 6-да тэрэ Дид-хамбаар, Россин Буддын шажантанай түбэй захиргаанай түрүүлэгшын орлогшоор томилогдоо.

Журналистын һанамжа

УНАҺАН ЗОН УШАРХА ГЭЖЭ ҺАНААБДИ...»

Болбоото Штадуудай Сүлөөтэ Конгрессэй институдай түлөөлэгшэд Буряад Республикэй экономикын эрхэ байдалда биздэ гэһэн конференция гурбан үдэрэй турш...гэжэ мэдээсэ һэмди.

...ын түгэхэлэй, гурбадахи үдэр тухай һанаһан зон тэмдэглэл соогоо элирхэйлэе.

...бидэнэрэ ...ын саанаа... ...ооо. Энэ... ...ий тиимэ... ...эли ...бол — ...ингша совет ...аха хэрэг... ...ааорюуулаа ...шуудтэ тус ...конферен... ...нсэй. Де... ...обще... ...дэхэ ёһо... ...абаритай, ...дее эдэб... ...ёһотой ...ствын ба... ...ятилэжан» ...удэр зуб... ...удай пре... ...рин Брюс ...гэбэ. Тиг... ...гожо ида... ...гы, тон ...долгуурэй ...хеорэнэ, ...ез янзатай ...надынгоо ...гжэ хуби... ...үндэрые ...дурдал... ...дөөнөө он... ...огүй гү ...ба, хубса... ...зомди. ..., джинсэ ...йтай та... ...,— гэзэ, ...ий дэгүүр ...ахи үгүү... ...оор. Поль ...ой хүрэ... ...исаа мори ...рхэ ...

Һанаһан байгаабди». «Америкэдэ түрэхэ зол хубитайбди. Харин Зүүн зүүгтэ ажаһуушад зоопарк соо хаагдаһан ангууд мэтэ. Тэд саанань — погоон джунгли (дэлгүүрэй экономико гэе). Клеткын нэгэдэхэдэ, хүү һуга һүрэн, гоё соо джунгли руу хиидэшөө гэлэй. Тэд тэндэ аргагүй аймшагтай байха гэжэ бааһад хаанаһаа мэдэхэ бэлэй? Аймхайнуудынь шаг шууяа табиад лэ, һөөргөө клеткэ руугаа орошохо ха. Таанад тиимэ аймхай ахиинуудай тоодо орехогүй аабзат?».

Брюс Хьюс мүн лэ образно үгүүлэл хэрэглэхые ороддобо. Энэ үрдын Израилиин улад зоние Моисейн сүл гүбнар дүшэн жэлдэ ударидажа, жаргал бэдэрһыень мүнөөнэй Россин бизнесменүүдэй һэдэлгэнүүдтэй сасуулмаар лэ. Тэд Россин шууд ёһоор хэрэг эрхилэгшэд хэды соо «сүл гүбнар» тэнэжэ, зобожо, һалбаралбаяжалгада хүрэхэ гээшэб?

Зал сооноо нэгэ хүнэй нимэ асуудал табихада. «Дутын табан жэл соо нилээд ехэ юумэ хэжэ үрдихэт. Бурханай хайраар, дээдэн үршөөлөөр хүндэ үгтэһэн эрхэ сүлөөе, жаргалые эдлэхэл хэрэгтэй. Американ демократи энэл бодолноо һабагшатай»,— гэһэн харюу дуулдаа һэн.

Хоюуланайнь һанамжаар, улад зоние ударидагшад шууд ёһоор хэрэг эрхилэгшэдэ заатагүй дүй ...гшэлтэн байха ёһотой. Ухаатай сэсэн правительство зоние бизнесһээ холодуулха һэдэлгэ гаргахагүй. Удхатай байн хүулинууд бизнесые дэмжэхэ. Тэд хүүли зохёодог зургааануудта шууд ёһоор хэрэг эрхилэлгые мэдэдэгүй эзэн ёхэнхидээ һүүдг. Гэхэ мэтээр лэ бултанда мэдэжэ зүйлнүүд хэлэгдэбэ. Япон ороп байгаалиин ноосэнүүдээр хоморшье һаа, һуга уридлаа. Таанадһаа ухаагаараа булюу гү? Үгы, тантай адлил ухаатан, гэбэшье нөөсэнүүдээ хэрэглэжэ шадана гэһэн ажаглалта хэбэ.

Гэбэшье бодото дээрээ манай эндэхи байдал тухай тодорхой мэдэсэнь хожоршог лэ гэжэ һанахаар. Нигүүлэсхы сэдьхэлһээ бидэнние һургаха, һайн дурааараа заабаришалха гэжэ ерэгшэдэй гол шэнжэнь экономистнуудэй бэшэ, политигуудэй

Барилгын мүнөөнэй байдал

ӨӨРЫН ШЭНЖЭТЭЙ БОЛГОХО

Манай комитет Буряадай архитекторнуудэй холбоонтой суг Гусиноозерск хотын архитектурна байгууламжа тухай асуудал хамтын заседани дээрэ хаража үзэбэ.

Гусиноозерск хото Россин шахтернуудай бусад хотонуудтал адли «яаралhаа — даарал» гэhэн гуримаар бариглаhан ааб даа. Ямар нэгэн өөрын онсо шэнжэ, национальна түхэл гэжэ үгы. Тиимэhээ эндэ ажаhуудаг зоной зариман үндэhэн маяг түхэл hануулhан нэгэшье юумэн үгы гэжэ зүб шүүмжэлдэг.

1968 ондо Ленгипрогор институдай хүдэлмэрилэгшэд хотын түрүүшын генплан зохёон табиhан юм. 1991 ондо шэнэ генплан зохёогдоо, энэнь 2010 он болотор хараалагданхай, хүн зонойнь тоо —50 мянганда хүрэхэ.

Промышленна барилга эршэтэйгээр хэгдээ, харин социально-соёлой объектнууд, гэр байра удаанаар бодхоогдоно. Хаа яагүй нимэ гуримтай ха юм.

Шахтернуудай хото мүнөөдэр ямар үшарhаа үзэмжэгүй гэшэб? Нэгэдэхээр гэбэл, эндэб олон предприятинууд барилга хэхэ гэжэ шамдаад лэ, хоорондоо ямаршье зүбшэл, зохилдолгүйгоор сүлөө газарнуудые эзэлнэ. Тиихэдээ городой комплексно хүгжэлтэ тухай hанаата болгодоогүйнь ойлгосотой. Хёрдохёор гэбэл, городой хуушан хуби hэльбэгдэнэгүй, городой түб ёнотоор дүүрэн бариглаhагүй, нуурай эрье шадархи барилганууд болбосон, тааруу түхэлдэ оруулагдаагүй. Городой захиргаан, «Бурятгражданпроект» институт хотын хуушан хубине хүгжөөхэ асуудалда саг соогоо анхараагүй.

Һүүлэй үедэ сагай хубилхада, нютагай захиргаан городой хүгжэлтын олон асуудалнуудые бээ даагаад шиндхэхэ аргатай болобо ха юм. Үшар тиимэhээ дээрэ дурсагдаhан заседани дээрэ нютагай засагай хараагаар, сагай арга боломжоор нимэ зуршалганууд дурадхагдаhан байна:

1. Мүнөө болотор эхилэгдээгүй барилгые эхилхэгүй, документнүүдыень хүсэгүй гэжэ тоолохо.

2. 1991 ондо баталан абтаhан генпланда, сагай байдалтай зохилдуулан, хубилалта оруулха. Энэ хүдэлмэринє «Бурятгражданпроект» институдта даалгаха.

3. Аймагай газетын хуудаhануудта городой саашанхи хүгжэлтэ тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхэ.

4. Городой захиргаанай дэргэдэ архитектурно-город бариглын совет байгуулха.

5. Гусиноозерск городой ахамад архитекторэй түшаал бии болгохо. Энэ түшаалда конкурсно гуримаар мэргэжэлтэ дэбжүүлэгдэхэ ёнотой.

6. Саад үргүүлэгшадта газар үгэлгые саг зуура болюулха.

7. Газарай түлөө түлөөhөөнөө бурилдэhэн мүнгэнэй хуби архитектурно-город бариглын документаци зохёон табилгада, мүн бусадшье нимэ хэрэгүүдтэ зорюулагдаха ёнотой.

Гусиноозерскын түбыс, городой хуушан хубине дура буляама, зохид болгохын тула национальна түхэл маягтай соёлой шэнэ байшан бариха гэжэ хараалагдана. Тиихэдэ hургуулиин, хүүгэдэй саадай байшангуудые нэгэл хэбээр, урданай янзаар бодхоохо бэшэ, харин архитектурна өөрсэ байгууламжатайгаар бариха шүүлэ. Олон дабхартай байрын гэрнүүдээр дашуурхагүй, харин хоёргурбан дабхартай гэрнүүдые барибал, аятай.

Недондо зохёон табигдаhан генпланние мүнөө дэлгүүрэй харилсаануудай үедэ бэлүүлхэнь хүшэр ааб даа. Сэхэ хэлсээгээр бариглын материалнуудые, оньhон түхеэрэлгэнүүдые оложо абалга, үнэ сэнгүүдэйнь дээшэлэлгэ, капитальна бариглада түбэй газарhаа мүнгэ hомололгые болюулга — эдэ бүгэдэ hаад түбэгүүдые ушаруулна. 1991 ондо, урда жэлнүүдэйхидэ орходоо, гэр байра ашаглалгада үгэлгэ 4 дахин доошолоо, бүхыдөө 4700 дүрбэлжэн метр талмай хэрэглэмжэдэ тушаагдаа.

Генплан соо хараалагдаhан промышленна барилга бэлүүлэгдэнэ гэшэ. Гусиноозерскын ГРЭС-эй хоёрдохи эзлжэн бариглана. Бадахи энергоблогые түгэсхэхөөр барилга-хабсаралгын хүдэлмэри ябуулагдана. 7-дохи энергоблогой технологическа түхеэрэлгэнүүдтэ захил хэгдэхэнь.

Бариглын материалнуудай комбинадта технологическа оньhон түхеэрэлгэнүүд туршагдажа байнхай. Хирпичиэ гаргахын тула түүхэй эд бэлдэгдээ, hүнэй шэнэ заводой барилга эхилэгдээ. Инженернэ хангалгын албанууд: «Горводканал», «Гортеплосети», «Горэлектросети» байгуулагдаба. Үшөошье олон юумэ хараалжа бүтээмэр hэн, тоэд мүнгэн зоори хомор ха юм.

Нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын Хуулидэ түшэглэн, Сэлэнгын аймагай захиргаанай дэргэдэ барилгын ба архитектурын таhаг байгуулагдаба. Салин хүлhэниинь бага, мүнөө дээрээ ороидоол 3 хүн ажалда абтаад байна. Харин ажалынь ёhотоор хэхэ гээ hаа, 10 хүнэй арай диплөмээр.

Городой экономикодо промышленность диилэнхи хубиг эзэлдэг гээшэ. Эндэхи 8 предприятида хамта дээрээ 5 мянган хүн хүдэлнэ. Эды олон зоной, бусадшье ажаhуугшадай тала хаража, генплан соо оршон тойронхине аршалан хамгаалха талаар тодорхой хэмжээнүүд хараалагданхай. Ургамал ногоо тариха, агаар, уhа хамгаалха гэгээшэ тон шухала. ГРЭС-эй хүсэнэй нэмэхэ тума Галуута нуурые аршалха хүдэлмэри шангадхагаха. Нимэ хэмжээнүүд али олон тэбhээ, ургөөөр зүбшэн хэлсэгдээ. Шахтернуудай городые үзэмжэтэй, өөрын нюуртай болгохын тула хараалагдаhан зорилгонуудые хойшонь, хёрдохи эзлжэндэ туреэд баингүй, мүнгэн hангай арга боломжоор зохёохы ёhоор бэлүүлхые оролдохо хэрэгтэй.

Б. БАДМАЦЫРЕНОВ,
республикын Архитектурын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо.

Манай тайлб

ҮМСЭЛЭЛГЫН ГЭЖЭ ЮУН

Һүүлэй үедэ улад зоной хэлсэхэ гол асуудал гэхэдэ, үмсэлэлгын (приватизационно) чек тухай элдэб яриладаан, арсалдаан болонхой. Нээрээшье, эндэ ойлгосогүй зүйлнүүд, ажалша хүнүүдэй hанаа зобоohон асуудалнууд олон байна бшуу. Харин бидэ мүнөө эли болоhон юумэн тухай гол түлэб хөөрэхэ хүсэлтэйбди.

«Россин Федераци дотор үмсэлэлгын чегүүдэй гурим хүсэндэнь оруулха тухай» Зарлигта Россин Федерацийн Президент байгша оной августын 14-дэ гараа табижа, эдэл үдэрнүүдтэ хаблэлдэ тунхаглагдаба ха юм. Тэрэ Зарлиг дээрэ нэн түрүүн ингэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ: «Россин эрхэтэдтэ гүрэнэй эд зөөри дамжуулан үгэлгые болон үмсэлэлгэдэ үргэн олон хүн зонине хабаадуулха ябуулгануудые түргэдхэхэ зорилготойгоор...», нимэ тогтоол абтаба. Энэньшье ойлгосотой бэшэ аал даа. Тус Зарлигта «Үмсэлэлгын чегүүд тухай дүрим» хабсаргагданхай.

1992 оной октябрийн нэгэнhээ Россин Федераци дотор үмсэлэлгын чегүүд (үмсэлэлгын счедууд) бии болгогдохонь. Тиигэжэ Россин эрхэтэн бүхэн—үндэр наhатай үбгэд, хүгшэдhоо эхилээд, бага балшар үхибүүд хүрэтэр — заагдаhан сэнтэй үмсэлэлгын нэгэл чек абаха эрхэтэй болоно. Харин мүнөө жэлдэ гаргадаха үмсэлэлгын чегэй үнэ сэнгынь 10 мянган түхэригэй байха. Хэрбээ саашадаа нимэ чегүүд гаргагдаха болоо hаань, гансал Россин Федерацийн Президентын Зарлигаар гаргагдаха, тараагдаха ёhотой гэжэ заагдана. Энээнhээ уламжалан, Россин гүрэн дотор эд зөөри түлөөhэгүйгөөр эрхэтэдтэ дамжуулхын тула элдэб үнэтэ саарhа болон нимэрхүү чек гэхэ мэтые хэблэн гаргаха ябадал оттолон хоригдохой гэжэ бидэ мэдэхэ ёhотойбди.

Үмсэлэлгын чек хадаа тогтоогдоhон болзортойгоор гаргагдаг байха. Тиихэдэ болзорынь нэгэ жэлhээ бага бэшэ, харин хёёр жэлhээ дээшэ бэшэ байха ёhотой гэжэ Дүрим соо заагдана. 1992 оной үмсэлэлгын чегүүдэй хүсэндөө байха болзоор байгша оной декабрийн 1-hээ 1993 оной декабрийн 31 болотор тогтоогдонхой юм. Энэ саг соогоо чегэй эзэн тэрэнээ хэрэглэхэ ёhотой болоно. Тиигэжэ шадаагүй hаа, 1994 ондо тэрэмнай хэндэшье хэрэггүй, үнэ сэнгынь-гүй, хоohон саарhан болоод hалаха ушартай гээшэ.

Зай, тиигээд энэмнай хаана хэрэглэгдэхэ ёhотой болонсб? Дүрим соо заагдаhанай ёhоор, үмсэлэлгын чек хадаа федеральна мэдэлэй гүрэнэй зөөрие эрхэтэнэй мэдэлдэ түлөөhэгүйгөөр дамжуулан үгэхэ онол арга гэхэгү, али түсхай саарhан болоно ха юм даа. Гансал Федеральна мэдэлэй зөөри гэжэ ойлгохо ёhотойбди. Харин муниципальна мэдэлэй зөөрие үмсэлэлгэдэ ямаршье хаб... лэлгэдэ... объектнуд... дажа аб... тоосожо... на акци... элдэб б... үйлэдбэ... готойгоо... (пай) а... юм. Энэ... гын чег... ямаршье... гөөр худ... абтаха а... жо ядаа... дэ тэрэ... болохо... хэлэхэдэ... Сбербанк... hээ абаха... жа хэрэг... тайлбари... юм. Энэ... юм. Тиигэ... барааг... дые худ... хангалга... хэ арга... Хаана... П. Ар... тахаб? ушанараі... пагүй... байгу... эхил... годорхой... он, гөөр... 0 он хүн... садные... үүргэжэ... ябуулха... hаа 45... байгуулг... hалба... Тиихэ... хүн доо... саг ур... гаалhан... сиисогуу...ида спор... равленн... hон хэ... нютагу... ашаар... болон... ь Союза... блад. С... пионуу... делений... Токио... той. Ли... нгэн мед... hоо—... лингтон... — дуд... ана ёhот... деталий... дүүрг... үрэлгэ... мбирин... газарна... итудта... хэтэй... дые даа... чегүүд... даар хү... али та... hаа яаха... абаха... бэрхэ hу... талада... адаг бай... харуулгаа... ошохо... Тэдэ... гоор бод... Сбербанк... Тиихэ... жо абайнгаа оо... соо 25... аг пред... но та... уратан б... Байгуул... шаанар... hээ чегүлхын ту... гөд... оролдо... хэр... дмэдэглэлт... ногтаг... ухиөүүд... ншаг... агаарнь... дөлөгөө... та тон... ре... бурагша... ө... хуй гэ... Энэ хэл... хуй... hурүүлиг... гөгөө... Пасте... тэмдэглэ... Сурагша б... Аляндан... онирхолто... шэнжэнүү... этигэнхэй... өөhэдөөш... Горькин... ЛИЯА... ҮНЭН... ь, ду... рсажа... эдэ, х... н ша... дэ х... гэжэ... РОВИ... Уды... инн hу... инс... дэ... дохи... ЭНЭ... ЭДЭ... ГЭЖ... ЮУН... ЭЛДЭ... ГЭЖ... ЮУН... ЭЛДЭ... ГЭЖ... ЮУН... ЭЛДЭ... ГЭЖ... ЮУН...

Советүүд ба ажабайдал

ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛhЭЭ ЭХИТЭЙЛ

Загарайн районой захиргаан болон арадай депутадуудай районно Совет дэлгүүрэй экономикодо орохо талаар хэмжээнүүдые абажа байдаг. Гүрэнэй зөөрие хүтэлбэрилхэ талаар районно комитет энэ хэрэгтэ хүн битаяа нилээд оруулна.

Байгша оной августын 1-нэй байдалаар аймаг дотор бага 41 предприятн, үмсын 19 предприяти 25 кооператив, таряашанай 73 ажахы, үмсэлэгдэhэн 70 предприяти тоологдожо байба. Худалдаа наймаанай 16, нинтын эдеэ хоолой 6 предприяти сүлөө үнэ сэнгүүдтэй эд бараа, эдеэ хоол худалдадаг болоhон ба Республикын аймагуудай захиргаанай гулваанарай семинар-зүблөөн Загарайн райондо үнэргэгдэбэ. Тус семинар-зүблөөнhөө хэгдэhэн тэмдэглэлнүүдые уншагшадай hонорто дурадханабди.

Буряад Республикын Министрнуудэй Советэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов түрүүтэй районуудай захиргаанай гүлваанараи делегаци нэн түрүүн Онохойн модоной комбинадай Соёлой ордон соо орожо, районой бүхы предприятинуудай үйлэдбэрилдэг үргэн хэрэглэмжын эд бараанай выставкэ hонирхон хараба.

Загарайн райондо промышленна тэмэ предприятинууд, леспромхозууд болон бусадшье организацинууд олон гээд мэдээжэ байха ёhотой. Тэдэ олон предприятинуудай үйлэдбэрилhэн продукцинн хэмжээн 1991 оной түрүүшын хахад жэлтэй сасуулбал, байгша оной эмэл үедэ зарим тэды доошолhон байна. Гансал Хандагатайн модоной комбинат 1991 оной түрүүшын хахад жэлэй туршада 273 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилөө hаа, байгша оной хахад жэл соо 302 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилөө. Тус комбинат байгша оной түрүүшын хахад жэл соо 12 миллион түхэригэй, Горхоной леспромхоз 8 миллион. Шэнэ-Бэрээнэй заhабарилгынмеханическа завод 20 миллион түхэригэй арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилөө гэжэ статистика гэршэлнэ.

Онохойн модоной комбинадай Соёлой ордон соо элдэб эсын эд бараан, эдеэ хоол выставкэдэ табиатай байба. Жэшээлхэдэ, Загарайн бройлерно фабрика шанагдаhан, шарагдаhан, сонгоогдоhон болон бусад продукци хүн зондо дурадхаа. Тиимэ элдэб янзын продукци Үнэгэтэйн үрэ жэмэсэй ба овощ болбосоруулдаг заводойхид выставкэдэ асарhан байгаа. Дабhалагдаhан овощ, компот гэхэ мэтэ эдеэ хоолой продукци хүн зондо хэды хэрэгтэй гээшэб даа. Тус завод байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада 19 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэн гаргаа. Выставкэ харалгын үедэ олон хэлсээнүүд баталагдаhан байна. Жэшээлхэдэ, Хандагатайн модоной комбинат аяар 4 миллион түхэригэй хэлсээ худалдан абагшадтай баталаа. Тус выставкын хүдэлжэ байhан үедэ хэлсээнүүд үшөөл олоор баталагдахаар хараалагдана.

Выставкэдэ табигдаhан олон зүйлэй эд бараан, эдеэ хоол мүнөө тус районой ажалшадта хүдалдагдадаг байна бшуу. Выставкэ хараhанай удаа семинарта хабаадагшад Онохойн модоной комбинадай цехүүд соогуур ябажа, үйлэдбэрилдэг продукцяар hонирхобо. Модоной хюрөөдэhэнhөө хэгдэдэг хабтагайнуудhаа эхилээд, юрын стол, стул хүрэтэр үргэн хэрэглэмжын эд бараан эндэ үйлэдбэрилэн гаргагдана.

Онохой тосхондо дэлгүүрэй үнэ сэнгэй эд бараантай «Лотос» гэжэ магазин хүдэлнэ. Тус магазинай директор Надежда Степановна Беликова иигэжэ хөөрэбэ:

— Манай 10 хүнhөө бүридэhэн коллектив дэлгүүрэй эрхэ байдалда ажаллажа, түсхай счёдтой магазин болоhон байнабди. Бидэнэр hара бүри 1 миллион шахуу түхэригэй эд бараа худалданабди. Манай республикын, мүн хүршэ область, хизаарнуудай баазануудтай хэлсээ баталжа, эд бараа асардаг болонхойбди. Тиимэhээ эд бараанаймнай ассортимент hүүлэй үедэ гурба дахин ехэ болоhон гээшэ. Эдэбхи үүсхэл гаргажа, хүн зоной эрилтэнүүдые хараадаа абангүйгөөр ажаллажа болохогүй гээд дэлгүүрэй хуули эрилтэ табина. Энэ хуулиин эрилтэнүүдэй ёhоор мүнөө дээрээ ургашатайгаар ажалланабди.

Үнэхөөрөөшье, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажалладаг хүнүүд лэ бүхы худэлмэриеэ hайнаар ябуулдаг ха юм. Энэнь мүнөө, дэлгүүрэй экономикодо дамжан орохо үе сагта, иланганяа ехэ удха шанартай болоно.

Удаань үмсын болгогдоhон «Диана» гэжэ кафегэй худэлмэритэй танилсабабди. Зоя Петровна Цыранова тус кафеи эзэн гэшэ. hара бүхэндэ 110 мянган түхэригэй хангалга хэнэ. Эдеэ хоолойнь шанар hайн гэжэ хүн зон маггадаг болонхой. Тиимэшье байха ёhотой ха юм. Муу шанартай эдеэ хоол бэлдэдэг hаань, хэн тус кафедэ холлохо дуратай байха hэм даа.

Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадай хамhабаринн ажахы Тоодогто hуурында түбхинэнхэй юм. Тус ажахы 600 гаран толгой үхэр малтай, 600 толгой гахайтай, 150 толгой адуутай болонхой. Комбинадай хамhабаринн ажахы нюсэгэн талада байгуулагдаhан түүхэтэй. Мүнөө Тоодогтодо хоёр-хоёр байратай олон гэр бариганхай. Тиихэдэ магазин, хүүгэдэй саад, бани гэхэ мэтэ хүн зондонь аша түhатай бүхы юумэн бариганхан гээд онсолон тэмдэглэхэ шухала. Нарин сэмбын комбинат эдэ бүхы бариглада хуушан сэнгээр 4 миллион түхэригэ гаргашалhан байбал, мүнөө тус ажахы бүхы гаргашьень hөөргэнь бусаahан болоно. Юундэб гэхэдэ, үйлэдбэрилhэн продукцинь ехэ байба бшуу.

Загарайн райпотребсоюз худалдаа наймаае эмхидхэхэ, хүн зондо хүнгэн сэнгэй эдеэ хоол бэлэдхэдэг болохо талаар ехэ оролдолго гаргана. Райпотребсоюзай правленийн түрүүлэгшэ Юрий Бадмажапович Шадаповай үүсхэлээр Заиграево тосхондо колбаса гаргадаг, унда харяаха уhа эюулдэг цех худэлдэг болоhон юм. Тус цех аяар 10 сортын колбаса үйлэдбэрилэн гаргана.

Гол шухалань гэхэдэ, ооhэдөө hэрюун унда гаргаха цех бариха, хямда сэнгэй тиимэ уhа хүн зондоо худалдадаг болоhониньь, мүн тэрэ зорилгоёо бэлүүлhэниньь hайшаалтай гээшэ. Улаан-Удhөө унда харяадаг уhа Загарайн райондо зөөхын тула нилээд гаргаша хэрэгтэй гээгаа юм бээ.

Нютаг бүхэндэ арhан шурбэhэн элбэг ааб даа. Тэрэнь колхоз, совхоздошье, үмсын, хамhабаринн ажахынуудташье олдохо. Теэд тэрэнээ элдүүрилжэ шадахагүй гээшэмнай ехэ дутагдал ха юм. Тэрэ дутагдалаа үсадхаха зорилготойгоор Загарайн районой Шэнэ-Бэрээндэ «Искра» гэжэ кооператив эмхидхэhэн байна. Тус кооператив хониной, үхэр малай арhа, ан арьяатанай годон бусадшье арhа болбосоруулан элдүүрилхэ аргатай. Тиихэдэ хониной арhаар оёгдоhон, гадар талаараа будоор бүрхөгдөhөн хүүртигүүдые эндэ оёдог, хүн зондо худалдадаг болонхой. Дулаан хүүртигүүдэй сэн 2000-hаа 2500 хүрэтэр сэнтэй. Энэнь коммерческэ магазинуудта худалдагдадаг хүүртигүүдhээ холо хямда сэнтэй гэжэ ойлгохоор.

Шэнэ-Бэрээнэй гол завод тухай хэдэн үгэ хэлэе. Юундэб гэхэдэ, тус завод хүнгэн «УАЗ» түхэлэй автомашинын мотоорhоо бэшэ бүхы юумыень бүтээн гаргадаг байна бшуу.

Мүн лэ тус hуурында «Надежда» гэдэг үмсын предприятиин худэлмэритэй танилсабабди.

Тус предприяти элдэб янзын, элдэб моодын гоё хубсаhа хунар худалдана. Предприятиин байра арендэдэ абтанхай, гоблшье өөрын «Бар» гэжэ булантаи. Элдэб янзын эдеэ хоол хүн зондо тэндэнь дурадхагдадаг юм. Тус предприятиин директор Альбина Ивановна Нелюбина «шадал соогоо ажаллажа байнабди, саашанхи хүби заламнай мэдэжэ бэшэ» гэжэ хэлээ hэн. Магад, тэрэ зүбөөршье хэлэжэ болоо юм бээ.

Загарайн районой Үнэгэтэйн совхоз республика соогоо яhала мэдэжэ ажахы ааб даа. Тэндэ россий-хитад хамтын предприяти байгуулагдаад, элдэб янзын хубсаhа хунар өёгдодог гэшэ. Спортивна гоё костюмууд эндэ оёгдоно. Жэшээлхэдэ, байгша оной июлийн 16-hаа сентябрийн 5 болотор спортивна 1800 костюм, эрэшүүлэй 1200 үмдэн оёгдоhон байна.

Хамтын предприяти байгуулаад, элдэб янзын спортивна костюм тааряха сэнгээр худалдажа байхые хэн хорихо байнаб? Хэншье хорихогүй юм ааб даа.

Республикын районуудай захиргаанай гулваанарай зүблөөн-семинарта хабаадагшад түрүү дүй дүршэлтэй танилсаба гээшэ. Одоол зүу дахин шагнажа байнхаар нэгэ дахин хараhан дээрэ гээд хүн зоной дунда дэмы хэлсэдэггүй гэе. Тиимэhээ тус семинар-зүблөөнэй үрэ дүн нилээд ехэ байха гэжэ найдахаар байна.

С. ОЧИРОВ,
манай тусхай корр

Н. С. Барьбсев Яруунын аймагай хүдөөгэй эрхим мэргэжэлтэдэй нэгэн юм. Ажалдаа ульhа залитайгаар, харюусалгатайгаар хандадаг. Мүнөө Николай Сындемаевич Нарhатын совхоздо ахалагша зоотехнигээр хүдэлнэ. Бэрхэ мэргэжэлтэн нютагай зоной дунда хүндэтэй. Малай үүлтэрые hайжаруулха, хониг hүрэг олошоруулха гэhэн бодолтойгоор, оролдосотойгоор хүдэлнэ.

Э. БУДАЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. С. Барьбсев.
Авторан фото.

ХЭР БАЙНАШ, ФЕРМЕР?

СНГ-гэй оронуудта таряашанай (фермерэй) ажахынууд бии боложо үргэлжэлhөөр.

Һүүлэй мэдээгээр, Россида 133 мянган фермер бии болонхой. Нэгэ ажахыда 41 гектар газар хүртэнэ. Украинада—9,3 мянган фермер (19 га), Беларусьта 1,8 мянган (19 га), Арменидэ 229 мянган (1 га), Казахстанда 7,8 мянган (27,4 га), Кыргызстанда 7,3 мянган (55 га), Узбекистанда 4,4 мянган (8 га), Молдоводо 28,4 таряашанай ажахы (3 га), Азербайджанда 230 (4,4 га), Туркменистанда 100 (10 га), Таджикистанда 4 (16 га) газартай.

Россида хэгдэhэн шэнжэлгэнүүдэй ёhоор, 29 мянган таряашанай ажахы фермерэй ажалые эршэмтэйгээр ябуулха зорилготой. Газарайнь 25 процентнь үмсын болгожо абтаhан, 17 процентнь—арендэдэ абтанхай.

10 hаа 30 процент хүрэтэр хүдөө ажахын элдэб продуктнуудые тэдэ... хотын дэлгүүрнүүдэ... худалдана. Таряашанай фермэнүүдые бии болгоходо элдэб янзын хүндэ байдал ушарна. Россин эдэ ажахынуудай ороидоол 3 процентнь нёдондо өөhэдыгөө байрын гэрнүүдые, 7 процентнь малай байрануудые баряа.

Фермернүүдэй үйлэдбэридэ хабаатай бариглын 80 процент шахуунь үhанай тодхогдоhон сорроор, хахадынь элшэ хүсөөр дуталдана.

Нэгэ трактор — таряашанай хоёр ажахыда, тиихэдэ ашаанай машина 6 фермертэ хүртэнэ. Нэгэ фермертэ дунда зэргээр эбэртэ бодо мал 3 толгой (тэрэ тоодо нэгэ үнеэн), мүн 3 гахай, 6 хонин ба ямаан тоологдоно.

(«Аргументы и факты» газстhээ).

ДЭЛГҮҮРЭЙ ХАРИЛСААГААР

Манай Буряад Республикада 1992 онhоо хойшо олон фермернүүд газар абажа, өөрынгөө ажахые эрхилжэ байна. Ондоогоор хэлэхэдэ, мүнөө жэлдэ таряашанай шэнэ 842 ажахы бии болоо.

Тиигэжэ республика доторнай сентябрийн 1-нэй байдалаар, 1145 фермер хүдэлнэ. Дунда зэргээр нэгэ ажахыда 105 га газар хүртэнэ.

Аймагуудай хоорондо абажа харабал нимэ байдалтай: Захааминда 185 таряашанай ажахы 28191 гектар газартай. Хэжэнгэдэ—138 фермер (26825), Зэдэдэ — 93 (17843 га),Яруунада — (16927 га), Загарайда — 73 (1988 га), Ивалгада — 72 (1545 га) гэхэ мэтэ болоно.

Олохон ажахынууд газараа үмсын болгожо абана. Фермерэй ажахынууд бусадшье районуудта бии боложо байнхай.

197 таряашанай ажахые анкетын ёhоор шэнжэлэл хэжэ хараахада, 70 процентнь дэлгүүр дээрэ өөhэдынгөө продукци худалдаха дуратай байhаная мэдүүлээ. Зүгөөр худөө ажахын продуктын 20—25 процентые гүрэндэ тушааха хэлсээн баталагданхай.

Республикын таряашанай ажахые хүгжөөлгэдэ техникын үнэ сэнгэй дээшэлhэн ушарhаа 1 миллион 100 мянган түхэриг нэмэлтэ түлбэри үгтэhэн байна. Һүүлэй хёёр жэлэй туршада 80,5 миллион түхэриг фермерэй ажахыда hомологдожо, байра байдалайнь hайжаруулгада зорюулагдаба.

Гэбэшье, таряашанай ажахынууд мүнгөөр дуталдаhан дээрэнээ байра байдалаа улам hайжаруулха аргагүйдэнэ. Тиихэдэ ажахыда хэрэгтэй бага техникэ фондын бага дээрэнээ үсөөнөөр ерэнэ, хүртэнэгүй...

Л. Болдоева, Газарай реформын талаар республикын гүрэнэй комитедэй хүдэлмэрилэгшэ.

ЯРУУНАhАА МЭДЭЭСЭНЭ

Россин болон Хитадай Арадай Республикын хоорондохи хани барисаан шэнэ хэмжээндэ орожо захаланхай. Һаяхан Яруунын аймагай Нарhата тосхондо хоёр гүрэнэй хамтын «Хуhан» гэhэн кафе-магазин хүдэлжэ эхилбэ. Эндэ ногой туршада аймагай бариллгын захиргаанай эд зөөри аукционой гуримаар худалдагдаба. Тэрэ захиргаанай эдин сэн 763 мянган түхэригэй байгаа юм. Аукционой эсэстэ «Победа» колхоз 2 миллион 550 мянган түхэриг түлэжэ, бариллгын захиргаанай эд зөөри абаhан байна.

В. ЖИГЖИТОВ.

РЕСПУБЛИКА... ВЕРХОВНО СО... ХҮТЭЛБЭРИЛ... СУГЛА...

Россин Федерацийн бүридэлдэй Верховно Соведүүдэй, хиймито область болон округуудай ведүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй Бүх... сентябрийн 11-12-то Чебоксарда... үнэргэгдэхэ юм.

Суглаанда мүн лэ захиргаануу... юм, Сугларагшадай урда Россий... Россин Федерацийн Верховно Со... булатов гэршэд үнэ хэлэхэ гэжэ...

Правительствын Түрүүлэгшэ... дар экономическа хубилалтануу... хүдэлмэрийн ябаса тухай элидхэ... ностьнуудай Соведэй Түрүүлэг... деративна хэлсээ бэлүүлгэ тух...

Бүхэросийн hүүлшын, гурбашад элдэб асуудалнуудаар ажа... нуудые хэлэhэн байна. Тэдэнэй... Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ... рэжэ үгэхэ.

«РСФСР-эй нютагуудай өөрө... хой» РСФСР-эйХуулиин гүйцэ... ческа хубилалтануудай эрхэ... ликын засагай түлөөлэгшэ... дай ажал ябуулга тухай» асуудал... суглаанда хабаадагшадай үгэ... Чебоксарай хотын ба районуу... ябуулгатай суглаанда хабаалта... районой хүдөөгэй Соведүүдэ...

Россий Федерацийн Верховно...

ТОДОРХОЙЛХО УЯЛГАТАЙ

Авиационно нэгэдэлэй юридическэ таhагай орондо управлени байгуулагдаба. Управленийн гол зорилгонууд гэхэдэ, хүтэлбэрилгын экономическа онол аргануудые бэхижүүлхын тула хуулийн хүсэ үргэнөөр хэрэглэлгэ, хуулн бусаар ажахы эрхилэлгэтэй тэмсэлгэ, цех, таhагуудта, хамтын предприятинуудта ажахын тоосооной ёhо гурим нарнаар сахилга гэхэ мэтэ болоно. Нэгэдэлэй үйлэдбэрийн подразделенинүүдэй ажахын хэлсээнүүдые баталалгада, хамтын хэлсээнүүдые зохёолгодо хабаадалсаха, ажалай журам бэхижүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые тодорхойлхо юм. Генеральна директорэй, тэрэнэй орлогшонорой гараа табиха документнүүдэй хуулитай зүришэлдэhые уридшалан шалгадаг байха. Мүн тус управленийн хэрэглэгдэжэ байhан захиралта, зарлигуудые болюулха гү, али болзорынь hунаахя дурадхалнуудые оруулха аргатай. Ахамэд юрист В. В. Михайлюк управленийн начальникаар томилогдоо.

А. БЕЛОУСОВА.

СНГ: тобшо hонинууд

МОСКВА. Биробиджанда, Калининградта, Хабаровскда болон Шэтэдэ Россин Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэлгэтэ эмхинүүдые эмхидхэн байгуулха гэhэн шиидхэбэри Россин Федерацийн правительство абаа. Еврейн автономито областиин, Хабаровска хизаарай, Калининградска ба Шэтын областнуудай захиргаануудай тусгаар хандаhан дээрэhээ тиимэ захиралта абтаhан байна.

Ороной хотонуудта түлөөлэлгэтэ эмхинүүдые байгуулдаг заншал үнинэй бии юм. СССР-эй бүрин бүтэн байhан үедэ Ленинград, Батуми, Находко, Сыктывкар, Одессэ хотонуудта түлөөлэлгэтэ эмхинүүд ажалладаг байгаа.

Хотонуудай уласхоорондын харилсаануудай үргэдэhэн, тэндэ гадаадын түлөөлэгшэдэй ажал ябуулгын эдэбхижэhэн дээрэhээ Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэлгэтэ эмхинүүдые байгуулха хэрэгтэй болодог юм. Тиигэжэ хэлхеэ холбоонуудые тааруулан хүтэлбэрилхэ, консульствын зарим асуудалнуудые шиидхэхэ, мэдээсэлнүүдые андалдаха хэрэг гарана ха юм. Гадаадын политическэ ба экономическа харилсаануудые түбэй гуримаар ябуулхаяа болихо, зарим нютагуудые болон хотонуудые уласхоорондын хэмжээндэ гаргаха тухай асуудал Федеративна хэлсээн соо оруулагдаhан байна. Гансашье Россин Федерацийн бүридэлдэ ородог республиканууд бэшэ, мүн хизаарнууд, автономито округууд болон областнууд уласхоорондын ба гадаадын экономическа холбоонуудта бээ даагаад хабаадаха аргатай. Россин Гадаадын хэрэгүүдэй министерство энэ талаар түhалха зорилготойгоор зарим хотонуудта түлөөлэлгэтэ эмхинүүдые байгуулна ха юм.

БАРНАУЛ. Зунай-hарануудта Алтайда ажаhуугшадые саахараар хангалга нэгэ бага hайжараа hэн. Июль, август hарануудта эрхэтэн бүхэн гурба гурбан килограмм саахар абаhан байhан. Консервын заводуудта саахар баhа ехээр ороо. Алтайн алим жэмэсүүдэй баяр ургасые буйлуулха арга нигэжэ олдоhон байна. Россин Президент Борис Ельцин Алтай ошоходоо, энэ талаар түhалаа hэн. Тэрэ үгдөө хүрэжэ, хизаарай саахарай заводууд 55 мянган тонно саахарай түүхэй эд hуhаhаа абаhан байна. Мүнөө тэрэнние буйлуулжа дуурэхэ дүтэлөө. Харин заводууд нютагай түүхэй эд абаhаар бэлдэнэ. Алтайда энэ жилдэ саахарай свёклын ургаса муу бэшэ. Нёдондонойхиноо... раггүй ехэ ургаса хүрэгдэа.

УУЛИЙА үнэ хада дүүргэhэн ье, үнэрхэдоо, амиды мэндэ бэ-аань, дураган багшаяа ходоодоо дурсажа ябагдахал байна даа. Гэхэдэ, гансал тэрэ багша шам-hайн шанар шэнжые hэргээhэн, хэйдэ хүн боложо түрэhэнишни шэ гэжэ ойлгуулhан байна ха юм. Ажабайдалдамнай hайншье, муушье, сагааншье, харашье эүйлнүүд зэргэ байдаг юм. Тэдэнние илгаруулха, таниха шадал шамда хэзээдэшье байха ёhотой гэжэ дуратай багшамнай заадаг hэн. Тнимэhээ дуратай багшынгаа дүрые наhан соогоо хажуудаа мэдэржэ ябахамнай сохом лэ...

Очерк

ДУРАТАЙ БАГШАМНАЙ БЭЛЭЙ

ЕТРОВИЧ АРС-ин-Удын 1-дэхи гулин hурагшад, ановай нэрэмжэ-ай институдын факультедын е тэрэмдэ тон аа. 1955 он бо-үлэй дунда hур-1-дэхи hургуу-ин багшанар ёлтэй болгоо. Багшынгаа hаяшаг хо-ой операци хүүлhэнние мэдэжэ байhан хадаа энэ хү-дэлмэриhоо зайлуулха гэжэ ороондоhомнай, үрэ гараагүй hэн. «Таанад үшөө бээ хү-сөогүйт. Хүдэржэhэн эрэ ха-даа битнай хүсэлhүү даа», —гэжэ бүхы юумэндэ түр-үүлэн ябадаг болэй.

Дайнай үедэ ургажа бай-hан эдир хүбүүд фронтдо мордохо хүсэлтэй байдаг. Иван Петрович хүбүүдэйн-гээ хүсэлые ойлгожорхёод, ашэнтээ ходо аяншалгада гарадаг, hуниндоо дабааны-ые дабахадаа, юмнас яажа хэрэглэхэб, хайшан гээ hаа, багаханаар эсэхэ ёhотойб гэ-хэ мэтэ заабари үгэдэг бай-гаа.

Энэ багшын шабы бүхэ-нэйнгөо ажабайдалда ямаа hуури эзэлдэг байhанние үшөө нэгэ инмэ барими-гэршэлнэ. 1-дэхи дунда hур-гуулине дүүргэжэ гараhан хүнүүд нэгэтэ түрэл hургуу-лидаа сугларба ха. Тинхэ-дэ дуратай багша Иван Пет-ровичойнгоо үгы байhаннине гансага обёоржо, ушар шал-тагаанинень эйнрүүлхэдэнь, тэрэнь хүндөөр үбшэлөөд, хулиүүдынь эзэгүй боложо, ябажа шадахаяа болиhон байгаа. Хэзээ нэгэтэ hурагшадынь байhан хүнүүд түрэл hургуулидаа уулзалгада ерэхдээ, Иван Петровичгүй-гөөр нэгэшье үдэшые угта-ха аргагүй байhан юм. Тин-хэлээрээ тэрэ үеын таршга-рхан үхибүүд бэшэ, хүсэ-тэй, хүдэр эрэ болошоhон hурагшадынь багшаяа hуу-жа байhан креслэтэйнь хам-та үргоод, дуу шуутай, согтой, залитай, hургуулинни-гаа үдэшлээ абаад ерэhэн байгаа юм. Дуратай багша гээшэмнай нимэ хүсэтэй юм.

Орон доторнай ямар нэгэн hайндэрэй жагсаалай болохо-доо, 1-дэхи дунда hургуу-лини коллективэ хододоо спортивна колонноор жагсанхай, баяр ёhололой талмайда га-радаг hэн. Нимэ заншал баг-шанарайшье институдта тэрэ-тэрэ ерэhэнээ мартадаггүй хүм. Иван Петровичые зураг-ан Ю. Дементьевэй зураг-ынь абажа ерээ hэмди. Тин-хэдэ Анастасия Авдеевна hамган Нина басаган хоёртоо багшымнай ороhон фото-зураг мүн лэ айхабтар hонир-холтой байгаа hэн. Юра ямар бэрхээр, ямар ехэ бэлиг ша-дабаритайгаар багшымнай досоо талые, сэдьхэлыень харуулжа шадаа гээшэ hэм! Гайхалтай юм.

Эндэhээ гаража ябахынь-гаа урда тээ «Зүргэхэн» гэ-жэ дуус булгадаа дуулабаб-ди. Света Цуканова, Люба Попова, Аня Хинтеева, Тома Хамуева, Коля Белецкий, Леша Иванов гэгшэдэй нам-дуу зөөлэнөөр, нэгэ хүн шэнгээр дуулаhан дуунинь шэ-хандэмни мүнөөшье дуулда-хадал гэдэг. «Эдир наhаяа мандаа үгэhэн дуратай баг-шамнай ябаная даа...» гэhэн үгэнүүд. Нэгэ талаhаа бидэ, hурагшадайнь зүгhоо багша-дамнай бэлэг болгон зорю-улагдаашье hаа, нүгөө тала-hаа, үнэн сэхээр ажаhууха, ажабайдалай ямаршье дол-гиндо сохюулаа hаа, хүн ша-нараа алдахагүйбди гэжэ хэ-лэжэ байhан тангаригнай шэнгээр бидэндэ hанагдаа, мүн лэ нимэ удхатайгаар багшадамнайшье ойлгогдоо hэн гээд этигэдэг зомди. Тэ-рэ дуу дуулажа байхадам-най, Иван Петровичнай да-хиная залуу болоhондол маhалзажа, хюрыд гэhэн нюдэдынь ошо дүлөөр сасаржа байhандал үзэгдөөгшэ бэлэй. Тэрэ үедэ энэ багшаhаамнай сёбэр, hайхан, инаг хүн үгы шэнги байhан юм лэ даа.

«Намда хүнhоо hайн, хү-нэйхиноо үлүү хүнгэн байха ёhогүй» гэhэн заншалаар Иван Арский ажаhуулhан юм.

ЭСЭГЭ ОРОНОО хамгаал-гын дайнай хатуу шэрүүн жолнуудтэ hургуулида неэ-шэнээ түлихэ түлөөн ду-талдаг hааб даа. Яажашье ябаад байгараа, директорнай ооhэдынгоо хүсоор түлөө «бэлэдхэхэ» гэжэ шидэбэ. Лукагай «... булуудхашье муу бэшэл даа: бултадаа харахаа-нууд, бултадаа hүрэдэг...» гэжэ хэлэhэнние hанана гүт гэжэ Леонид Григорьевич багшамнай хэлээ агша hэн». Манай багшанар эгээл тни-мэнүүд байгаал даа.

Нэгэтэ нүхэд хубүүдтээ хамта Иван Петровичойнгоо Түлеэн Үдэ голой мүльhэн дороhоо абтаха байгаа. Тиин тэрэ аха классуудайнгаа үхи-бүүдтэй хамта, мүльhэ соо-ложо, модо гаргаад, аргам-жаар эрье өодэ татаха бо-лоо. Багшынгаа hаяшаг хо-тодоо операци хүүлhэнние мэдэжэ байhан хадаа энэ хү-дэлмэриhоо зайлуулха гэжэ ороондоhомнай, үрэ гараагүй hэн. «Таанад үшөө бээ хү-сөогүйт. Хүдэржэhэн эрэ ха-даа битнай хүсэлhүү даа», —гэжэ бүхы юумэндэ түр-үүлэн ябадаг болэй.

Дайнай үедэ ургажа бай-hан эдир хүбүүд фронтдо мордохо хүсэлтэй байдаг. Иван Петрович хүбүүдэйн-гээ хүсэлые ойлгожорхёод, ашэнтээ ходо аяншалгада гарадаг, hуниндоо дабааны-ые дабахадаа, юмнас яажа хэрэглэхэб, хайшан гээ hаа, багаханаар эсэхэ ёhотойб гэ-хэ мэтэ заабари үгэдэг бай-гаа.

Энэ багшын шабы бүхэ-нэйнгөо ажабайдалда ямаа hуури эзэлдэг байhанние үшөө нэгэ инмэ барими-гэршэлнэ. 1-дэхи дунда hур-гуулине дүүргэжэ гараhан хүнүүд нэгэтэ түрэл hургуу-лидаа сугларба ха. Тинхэ-дэ дуратай багша Иван Пет-ровичойнгоо үгы байhаннине гансага обёоржо, ушар шал-тагаанинень эйнрүүлхэдэнь, тэрэнь хүндөөр үбшэлөөд, хулиүүдынь эзэгүй боложо, ябажа шадахаяа болиhон байгаа. Хэзээ нэгэтэ hурагшадынь байhан хүнүүд түрэл hургуулидаа уулзалгада ерэхдээ, Иван Петровичгүй-гөөр нэгэшье үдэшые угта-ха аргагүй байhан юм. Тин-хэлээрээ тэрэ үеын таршга-рхан үхибүүд бэшэ, хүсэ-тэй, хүдэр эрэ болошоhон hурагшадынь багшаяа hуу-жа байhан креслэтэйнь хам-та үргоод, дуу шуутай, согтой, залитай, hургуулини-гаа үдэшлээ абаад ерэhэн байгаа юм. Дуратай багша гээшэмнай нимэ хүсэтэй юм.

Орон доторнай ямар нэгэн hайндэрэй жагсаалай болохо-доо, 1-дэхи дунда hургуу-лини коллективэ хододоо спортивна колонноор жагсанхай, баяр ёhололой талмайда га-радаг hэн. Нимэ заншал баг-шанарайшье институдта тэрэ-тэрэ ерэhэнээ мартадаггүй хүм. Иван Петровичые зураг-ан Ю. Дементьевэй зураг-ынь абажа ерээ hэмди. Тин-хэдэ Анастасия Авдеевна hамган Нина басаган хоёртоо багшымнай ороhон фото-зураг мүн лэ айхабтар hонир-холтой байгаа hэн. Юра ямар бэрхээр, ямар ехэ бэлиг ша-дабаритайгаар багшымнай досоо талые, сэдьхэлыень харуулжа шадаа гээшэ hэм! Гайхалтай юм.

Эндэhээ гаража ябахынь-гаа урда тээ «Зүргэхэн» гэ-жэ дуус булгадаа дуулабаб-ди. Света Цуканова, Люба Попова, Аня Хинтеева, Тома Хамуева, Коля Белецкий, Леша Иванов гэгшэдэй нам-дуу зөөлэнөөр, нэгэ хүн шэнгээр дуулаhан дуунинь шэ-хандэмни мүнөөшье дуулда-хадал гэдэг. «Эдир наhаяа мандаа үгэhэн дуратай баг-шамнай ябаная даа...» гэhэн үгэнүүд. Нэгэ талаhаа бидэ, hурагшадайнь зүгhоо багша-дамнай бэлэг болгон зорю-улагдаашье hаа, нүгөө тала-hаа, үнэн сэхээр ажаhууха, ажабайдалай ямаршье дол-гиндо сохюулаа hаа, хүн ша-нараа алдахагүйбди гэжэ хэ-лэжэ байhан тангаригнай шэнгээр бидэндэ hанагдаа, мүн лэ нимэ удхатайгаар багшадамнайшье ойлгогдоо hэн гээд этигэдэг зомди. Тэ-рэ дуу дуулажа байхадам-най, Иван Петровичнай да-хиная залуу болоhондол маhалзажа, хюрыд гэhэн нюдэдынь ошо дүлөөр сасаржа байhандал үзэгдөөгшэ бэлэй. Тэрэ үедэ энэ багшаhаамнай сёбэр, hайхан, инаг хүн үгы шэнги байhан юм лэ даа.

«Намда хүнhоо hайн, хү-нэйхиноо үлүү хүнгэн байха ёhогүй» гэhэн заншалаар Иван Арский ажаhуулhан юм.

ЭСЭГЭ ОРОНОО хамгаал-гын дайнай хатуу шэрүүн жолнуудтэ hургуулида неэ-шэнээ түлихэ түлөөн ду-талдаг hааб даа. Яажашье ябаад байгараа, директорнай ооhэдынгоо хүсоор түлөө «бэлэдхэхэ» гэжэ шидэбэ.

ТРОВИЧ АРС-ин-Удын 1-дэхи гулин hурагшад, ановай нэрэмжэ-ай институдын факультедын е тэрэмдэ тон аа. 1955 он бо-үлэй дунда hур-1-дэхи hургуу-ин багшанар ёлтэй болгоо. Багшынгаа hаяшаг хо-ой операци хүүлhэнние мэдэжэ байhан хадаа энэ хү-дэлмэриhоо зайлуулха гэжэ ороондоhомнай, үрэ гараагүй hэн. «Таанад үшөө бээ хү-сөогүйт. Хүдэржэhэн эрэ ха-даа битнай хүсэлhүү даа», —гэжэ бүхы юумэндэ түр-үүлэн ябадаг болэй.

Дайнай үедэ ургажа бай-hан эдир хүбүүд фронтдо мордохо хүсэлтэй байдаг. Иван Петрович хүбүүдэйн-гээ хүсэлые ойлгожорхёод, ашэнтээ ходо аяншалгада гарадаг, hуниндоо дабааны-ые дабахадаа, юмнас яажа хэрэглэхэб, хайшан гээ hаа, багаханаар эсэхэ ёhотойб гэ-хэ мэтэ заабари үгэдэг бай-гаа.

Энэ багшын шабы бүхэ-нэйнгөо ажабайдалда ямаа hуури эзэлдэг байhаннине үшөө нэгэ инмэ барими-гэршэлнэ. 1-дэхи дунда hур-гуулине дүүргэжэ гараhан хүнүүд нэгэтэ түрэл hургуу-лидаа сугларба ха. Тинхэ-дэ дуратай багша Иван Пет-ровичойнгоо үгы байhаннине гансага обёоржо, ушар шал-тагаанинень эйнрүүлхэдэнь, тэрэнь хүндөөр үбшэлөөд, хулиүүдынь эзэгүй боложо, ябажа шадахаяа болиhон байгаа. Хэзээ нэгэтэ hурагшадынь байhан хүнүүд түрэл hургуулидаа уулзалгада ерэхдээ, Иван Петровичгүй-гөөр нэгэшье үдэшые угта-ха аргагүй байhан юм. Тин-хэлээрээ тэрэ үеын таршга-рхан үхибүүд бэшэ, хүсэ-тэй, хүдэр эрэ болошоhон hурагшадынь багшаяа hуу-жа байhан креслэтэйнь хам-та үргоод, дуу шуутай, согтой, залитай, hургуулини-гаа үдэшлээ абаад ерэhэн байгаа юм. Дуратай багша гээшэмнай нимэ хүсэтэй юм.

Орон доторнай ямар нэгэн hайндэрэй жагсаалай болохо-доо, 1-дэхи дунда hургуу-лини коллективэ хододоо спортивна колонноор жагсанхай, баяр ёhололой талмайда га-радаг hэн. Нимэ заншал баг-шанарайшье институдта тэрэ-тэрэ ерэhэнээ мартадаггүй хүм. Иван Петровичые зураг-ан Ю. Дементьевэй зураг-ынь абажа ерээ hэмди. Тин-хэдэ Анастасия Авдеевна hамган Нина басаган хоёртоо багшымнай ороhон фото-зураг мүн лэ айхабтар hонир-холтой байгаа hэн. Юра ямар бэрхээр, ямар ехэ бэлиг ша-дабаритайгаар багшымнай досоо талые, сэдьхэлыень харуулжа шадаа гээшэ hэм! Гайхалтай юм.

Эндэhээ гаража ябахынь-гаа урда тээ «Зүргэхэн» гэ-жэ дуус булгадаа дуулабаб-ди. Света Цуканова, Люба Попова, Аня Хинтеева, Тома Хамуева, Коля Белецкий, Леша Иванов гэгшэдэй нам-дуу зөөлэнөөр, нэгэ хүн шэнгээр дуулаhан дуунинь шэ-хандэмни мүнөөшье дуулда-хадал гэдэг. «Эдир наhаяа мандаа үгэhэн дуратай баг-шамнай ябаная даа...» гэhэн үгэнүүд. Нэгэ талаhаа бидэ, hурагшадайнь зүгhоо багша-дамнай бэлэг болгон зорю-улагдаашье hаа, нүгөө тала-hаа, үнэн сэхээр ажаhууха, ажабайдалай ямаршье дол-гиндо сохюулаа hаа, хүн ша-нараа алдахагүйбди гэжэ хэ-лэжэ байhан тангаригнай шэнгээр бидэндэ hанагдаа, мүн лэ нимэ удхатайгаар багшадамнайшье ойлгогдоо hэн гээд этигэдэг зомди. Тэ-рэ дуу дуулажа байхадам-най, Иван Петровичнай да-хиная залуу болоhондол маhалзажа, хюрыд гэhэн нюдэдынь ошо дүлөөр сасаржа байhандал үзэгдөөгшэ бэлэй. Тэрэ үедэ энэ багшаhаамнай сёбэр, hайхан, инаг хүн үгы шэнги байhан юм лэ даа.

«Намда хүнhоо hайн, хү-нэйхиноо үлүү хүнгэн байха ёhогүй» гэhэн заншалаар Иван Арский ажаhуулhан юм.

ЭСЭГЭ ОРОНОО хамгаал-гын дайнай хатуу шэрүүн жолнуудтэ hургуулида неэ-шэнээ түлихэ түлөөн ду-талдаг hааб даа. Яажашье ябаад байгараа, директорнай ооhэдынгоо хүсоор түлөө «бэлэдхэхэ» гэжэ шидэбэ.

Гомбын ЦЭРЭНДОРЖ

УhАШАНАЙ УГ УДАМ

(Үгүүлэл)

Монгол ороной мэдээжэ уран зохёолшо Гомбын Цэрэндорж Увс аймагай Зүүн-Хангай гэжэ нютагта 1938 ондо түрэhэн байна. Романууд, туужануудболон рассказуудай хэдэн номуудай автор юм. Хүршэ ороной-нгоо уран зохёолшын нэгэ рассказые Буряадайнгаа уншагшадай анхаралда дурадханабди.

Нюдэнэймни үмэнэ хайрата Субарга уулые түнхиhөөр, хормойгоорнь Сэлэнгэ мүрэн мушхаралдан урдана. Ехэ мүрэнэй үдхэн шугытай багахан арал ноб ногооноор үзэгдэнэ. Энэ аралай хоёр тээгүүр урдаhан ехэ мүрэнэй нэгэ hабые Мүнхөөгинн гарам гэлсэдэг юм. Hайн үйлэ хэрэг бүтээжэ ябаhан хүнэй нэрэ газар үhатайгаа холбогдон нэрлэгдэжэ, мүнхэрхэ ушар бин бэлэй. Энэ гарамаар сагаантанай бүлэг сэрэгэй үhашан үбгэндэ буу тулган үhа гаталуулжа, хубисхалай үйлэ хэрэгтэ hаад ушаруулха гэлсэхэдэ, хүсэндэ диилдhэн үбгэн багахан завиндаа (hала) арба гаран сагаантанние hуулгажа, үhа гаргаха гэжэ ябахадаа, үhанай эрьюулгэ руу оруулан урбалдуулаад, өөрөө амиды гарахадань, голой эрьедэ байhан сагаантан үбгые бүүдажа алаба. Хубисхалай үйлэ хэрэгтэ хуби нэмэрнеэ оруулhан зорилгтой үhашанай дурасхаалда зорюулжа, энээхэн үгүүлэл бэшэбэб, Үгүүлэлни нимэ.

Үүрэй туяагай хээрэ талые шаралзатуулан таража байхада, Сэлэнгэ мүрэнэй эрьеын хабшал, жалганууд харанхыгаар hүүдэртэhэн зандаа. Голой удхэн шугы, хабшал, жалгаhаа уурал маган дэгдэжэ, улын ороёе шүргөөи, хүхэ тэнгэридэ үүян тарана. Энэ үедэ ехэ мүрэнэй үhые элихэнээр хаража боломоор. Ехэ үhан уурлаhан мэтэ үсэдөөр оболзожо, хада шулуун хашалгатай эрьеэ мүргэн, хүүежэ байна.

Мүнхэ-Далай үбгэн үглөөнэй үүр хираанаар ехэ мүрэн тээшэ шэглээд мордоно. Тэрэнэй нюур нара, hалхи, үhанда барзагар шэрүүнээр үб-түб соохорложо, оонигор хара нюдэдынь удхэн хүмэдхэ дороhоо шэрүүн харасаар ялалзана. Үбгэн морёо ту-шажа, хазаарыень мултажа абаад, хуушан муу завин дээ-рээ ерэжэ, хабтагай ханза онгойлгожо, завинаа үяhан гэнжэ эбхээд, досоонь хаяад, тамхяа нэрэн, сааша наашаа ябан, хүнүүдые хүлеэжэ hуу-хадаа, хооhэтэн урдаhан мүрэнэй үhа ажаглан, шэмээ шагнаархан, үhан дээгүүрхи бүхэшүүдые hонирхон харана.

Үбгэн уг удамаараа үhашан хүн. Хүүгэд аха, үбгэдhөө энэ мэргэжэл абаад, наhанайнгаа туршада энэ мүрэнэй үhа сахижа, үргэн түмэндоо хүргэhөөр ерээ. Эсэгэнь энэл мүрэнэй үhантай ажа амидаралаа холбоhоор ябаад, эсэстэнь сагаантанай бүлэг сэрэгэй буу тулган: «Үhа гаргажа үгэ!»— гэхэдэ, хүсөө мүхэhэн үбгэн жаахан завиндаа арба гаран сагаантанние hуулгажа ябаад хамта амяа үгөө бэлэй. Мүнхэ-Далай гэгшэ олон удаа үхэлэй эрмэгтэ хүрэжэ, амитан хүнэй аманда орожо ябаа. Эхэ-нэрынь амиды дээрээ энэ ажалаа орхижо үзэ, наhаншни дээрэ гаража, шэрүүн урасхал дабаха хүсэ тамиргүй боложо, сүхэрхэшни гэхэ. Мүнхэ-Далай үбгэн манайхин уг удамаараа үhашан байха ёhотой гэжэ бата этигэнэ. Тэрэнэй бодолоор болобол, үhашан хүн лэ эрид зоригтой, түмэн олондоо туhаа хүргэдэг хүн байха ёhотой юм. Нимэ эсэгэ үбгэдhөө эхилэн эзэмшэhэн энэ мүрэнние бил эзэмшэжэ байха ёhотойб гэжэ этигэнэ. Мүнхэ-Далай үбгэн хүбүүн басаган хоёртой болоhон сагhаа эхилэн, хүнбүүдээ үhашан болгохоб гэжэ эхэнэрэ-тэсэ маргаhаар, эды хүргөө.

Мүнхэ хүбүүннинь арбан зургаа наhа хүрэбэ. Хүбүүгээ үhашан болгобол, энэ хорбоо дээрэ тооhо хүдэлгэжэ ябаhанай хэрэг бүтэхэ hэн гэжэ этигэн, забда зай гарабал, дахуулжа ябаад, ехэ мүрэнэй ушар ябадалые заажа hургана. Эсэгэеэ дууряжа, шиираг, тэнхэлүүн бэетэй Мүнхэ эсэгынгээ үгэhөө гарадаггүй байhанаа, hургуулинингаа амаралтада гэртээ ерээд:

— Аба, манай энэ Сэлэнгэ мүрэн дээрэ үhанай онгосотой болохо хэрэгтэй. Тиигэбэл, танай энэ муу завин хэрэгтэй болохо hэн.

— Юун гэнэбши, хүбүүмни? Хэн хэзээ ши бидэ хоёрто үhанай онгосо хэhэ үгэхэб? Үhанай онгосо гэжэ юун байдагынь ши мэдэхэ үгүш? — гэжэ эсэгэнь голхорон асууба.

— Бага сага мэдэнэб. Бидэндэ хэшээл заадаг юм.— гэжэ хүбүүниинь hэнэгүй харюусаба.

— Мүн, мүн. Метр хүрэхэгүй жэжэ татууртай мори тэргын гарадаг хүүргэ табижа шадахагүй байгаад, үhанай онгосотой болохо гэнэ. Ши мүн ехэ юумэ hанабаш. Бидэнэй үбгэ эсэгэнэр үhанай онгосогүй байhан лэ юм. Ши энэ муу завин хэрэггүй болоо гэнэш. Энэ завингаар шамhаа байтагай хубисхалай жолоодогшонор ябаад ерэhэн түүхэтэй юм,— гэжэ эсэгэнь ехэл зэбүүрхэн хэлэбэ. Мүнхэ дуугаа хуряан, аба руугаа гайхан хараба.

...Наран дээрэ хөөржэ, мүрэнэй хабшал, жалгые гингүүлээ үды байгаа. Мүнхэ-Далай гуай hураhан зангаараа голой захада ерээд, морёо тушаад, завин дээрээ гаража hуугаад, тамхяа татаба. Голой үhан хөөhэтэн буланиртажа, модо, бүргааhан урдана. Үбгэнэй альгаараа үhа удхаад, абахада, альган дээрэнь элhэн тунан үлэнэ. Үбгэн аман соогоо нигэжэ шэбшэнэ: «Арал тохойн айлнуудые нүүлгэхэгүй болобол, горьгүй даа. Хамаг эрэшүүл хадада гараа. Хүбүүд, басагадые хамжаад, үерhөө саашань нүүлгэжэ шададаг болоо hаа, ядаг юм?» Тиигээд хашан хүрин морин-доо ташуур үгэжэ, дабша-hаар, хотын айлнуудай газаа ошожо:

— Үhан үерлэлэй, гэрэйнгээ хаяа дээшэнь hайн шуужа, дотор табилгаяа ашахаяа бэлдэгты!— гэжэ хашхарна.

Зарим айл үсэд тоожо, хүдэлжэ үгэхэгүй байба, зариманинь үбгэнэй заабаряар хүдэлнэ. Ехэ мүрэнэй үhан улам шаяан урдажа, эрьеhээ халин, арал тохойн айлнуудые абажа эхилбэ.

Үбгэн хүүргэгээ хамжан, айлнуудые ашалсан, айлнуудые аралhаа гаргажэ, hүүлшын айлые ашалсажа байхадань, шэхэ дүлиирүүлмэ ехэ шэмээ гаража, томо шулуун урдажа, газар тэнгэри хөёр холбогдохо шэнги болобо. Үбгэн хамагай hүүлдэ айлай юумэ ашажа абаад, үhанай үертэй тэмсэлдэhээр аралhаа гараба. Үhанай үерhөө зүгадан гараhан айл, малай шэмээ зэдэлжэ, Субарга хайрханай бүтүү аманда бүрхэжэ, эндэ тэндэ гал ялалзажа эхилбэ.

Үhанай ехэ үертэ хүнэй амин hүйдөөгүй, эд хогшолойнгоо хохидохые айл бүхэн амсаа. Үhанай энэ үер Мүнхэ-Далай үбгэнэй сэдьхэлые бага бэшээр дараhан юм. Зарим нэгэн Мүнхэ-Далай үбгэнэй байгаагүй бол, хүн малтайгаа hүйдэхэ байгаа гэлдэхэдэ, нүгөө зон хэнхэг үбгэнhөө боложо, эд нөөсөо алдаабди гэлдэбэ. Энэ үбгэн үhанай үерлэхые долоон хоногой үмэнэ мэдэдэг гэжэ гайхуулдаг байhаннинь алим теэд гэсэгээлдэбэ. Энэ яряан үбгэнэй шэхэ дэлhэжэ, ормыень хухалба.

— Мүнхэ-Далай, шамай үhашан гэхэсэ болёоб! Шадал тэнхээшни барагдажа, ухаан hанаашни мүхэжэ ябаhа гэжэ хэды шэнээн хэлээбиб даа. Ши минии үгэдэ анхарангүй ябаhаар, энэ арал тохойн айлнуудые үертэ оруулжа, хэды шэнээн хохидол үзүүлбэбши. Ши залуудаа үhан үерлэхэнь гээд хэдэн хоногой үмэнэ мэдэдэг байhаншни одоо үнгэрөө. Шамай мэдэжэ байhан аад, хамаг хүрэнгэтэнниемнай hалгаагаа гэжэ зангажа байhан зон үсөөн бэшэ. Одоо энэ ажалаа орхижо үзэ гэжэ эхэнэрнинь хэдэн үдэр яншана. Энэ муу завингаа орхижо үзэ!— гэжэ тэрэ өөртөө хэлэбэ.— Уласай хүнжэлтэ түргэн, мэнэ үhанай онгосотой боложо, үерэй аюулhаа айхаа болихо гэжэ хүбүүмни хэлэнэ.

Хүбүүгээ удамаа залгамжалан, үhашан болгохо гэжэ бодожо ябаhан үбгэн хүбүүн эхэнэр хоёртоо гомдожо, хамаг бэень шэшэрнэ. Үбгэн хуушан муу завингаа гэнжэhээнь hалган, бүргааhан соо абаашажа нюуба.

...Энэ сагhаа хойшо табан жэл үнгэрбэ. Юумэн бүхэн өөрын бодолтой байдаг. Мүнхэ-Далай үбгэн голой эрье дээрэшье ошохогүй, айлдашье орохогүй, үгэ дуугүй, эрүүл, үбэштэйнь мэдэгдэхэгүй, гэрээ мухар сахиhан хүн боложо хубилба. Хаа-яа хоёр-нэгэн малшад үhа гаргажа үгыш гэжэ срэнэ. Үбгэн тиихэдэнь:

— Ахатнай завнингүй, hэлюургүй болоо. Хамаг юумыем үhанай үер абаад ябашоо,— гэжэ үгүүлнэ. Эхэнэрынь баhа:

— Үбгэмни газар холын аяншадта гол гаталжа үгэбэл, зүгөөр юм. Хүн амитан тумархажа байна гэхэ бы даа,— гэнэ.

Үбгэн хара, сагаан болоод, гансашье үгэ дуугарнагүй. Мүнхэ-Далай үбгэнэй зүрхэ, зоригынь мүхэбэ.

Мүнхэ hургуулиингаа амаралтада ерэжэ, эсэгэтэеэ гадаадын hонин, үhа мүрэнэй зан ааша тухай хөөрэлдэнэ. Үбгэн хүбүүнэйнгээ яряа дуулажа байхадаа: «Үнгэрхэдөө, үhа мүрэн тухай наадажа ярихань үлөө ха. үhа мүрэн тухай бил мэдэнэб»,— гэжэ hанана. Хүбүүнинь:

— Аба, би үhанай онгосын жолоошон болооб гэхэеэ баяртай ерээб,—гэбэ.

Үбгэн хүбүүгээ үhанай мэргэжэлтэй болоhондонь дотороо баяртай байбашье, тэрэнээ харуулангүй, баяр хургэнгүй, дуугай үнгэрбэ. Хүбүүниинь гэртээ хэдэн хоноод, ябахадаа:

— Аба, бидэ нигээд Сэлэнгэ мүрэндэ үhанай онгосоор аяншалха гэжэ байнабди. Та бидэнтэй хамта ябажа, заабари зүбшөөлөө үгэхэгүй гүт? Бидэндэ гол үhаа hайн мэдэдэг үhашан хүн хэрэгтэй байна,—гэбэ.

— Үгы дөө, хүүгэмни. Таанарта минии хэрэг гэжэ юу байха бэ? Аба намай нэгэшье тоохо хэрэггүй. Үhашан эсэгээ дахуулаад, үhа мүрэн тухай ярюулжа ябабал, уула шэнги түшэгтэй байха hэмди гэжэ бодоол бэзэт,— гэжэ үбгэн hанаа амар гэртээ үлэбэ.

Хурын hайхан үнэртэй, сэнгэлиг намдуухан, үшөө ехэ шэмээгүй, хотон айлайхид морёор, ябагаар ехэ мүрэнэй эрьедэ баяр нааданда ошохо гэжэ бүлта субажа эхилнэ. Мүнхэ-Далай үбгэн гэртээ hүүжа шадангүй, хажуу талын жэжэ толгой дээрэ гаража, хатингар гараараа hарабшалан, шэмээ гараhан зүг руу харана. Сэлэнгэ мүрэнэй сөөрэм дээрэ байшан барилга шэнги томо сагаан юумэн арадаа үhа дабалгатуулан харагдана. Голой заха дээрэ дүүрэн зоной харагдахань нэгэ томо баяр нааданай боложо байhые гэршэлнэ. Үбгэн аман соогоо энэ нихэдээ юун гээшэнь боложо байнаб даа. хүбүүмни нимэ томо юумэнэй жолоошон болошоо гэжэ байгаа бэшэ бээ? Сэлэнгэ мүрэнние намгүйгөөр хүн эзэмдэхэ гэжэ гү? Ямаршье hаань, hэмээхэн ошожо харая гэжэ шэбэнэод, үбгэрhэн бэедээ баймгүй ехэ хүсэ гарган, толгой руу буубэ. Үбгэн үдхэн бүргааhа гараараа иража ябаад, бүдүүн бүргааhанай араар хараба. Байшан шэнги томо сагаан юумэниинь үhа бүрьюулан сасажа байба. Үбгэн үнөөхи үhанай онгосо гэдэгынь, энэ ха, ай даа, ямар hайхан эд юм даа гэжэ бодобо. Тэндэ байшан шэнги юумэн дээрэ гаража үзэмөөр, тэрэнhээ байтагай, барижа үзэмөөр гэжэ hанагдаа. Гэнтэ үнөөхи байшан шэнги юумэнэй хаалга нээгдээд, алтан сасаргай, сагаан малгай үмдэhэн Мүнхэ, хөёр ород, хөёр монгол хүнүүдтэй хамта гаража ерэбэ. Сугларагшад альга ташан, баяр хүргэжэ угтана. Мүнхэ-Далай тэдэнэй зүг тэгүүлэн гүйнөөр, хубүүнэйнгээ дэргэдэ хүрэжэ ошоод:

— Мүнхэмни, хүүгэдни, таанар hайн юумэнэй эхи табибат. Манайхин удамаараа үhашан байhан юм. Гэхэ зуура шам шэнги нимэ онгосо техникэтэй үhашан байгаагүй. Минии хубүүн зуун жилдэ амидарха болтогой. Абадань энээниие ойлгохо ухаан дуталдаа. Минии хубүүнэй үбгэ эсэгэ зоной түлөө амяа үгэhэн байна. Минии хубүүн схэ мүрэнэй жэнхэни ээзэн үhашан болобо,—гэбэ. Үбгэнэй сээжэдэ хэдэн жэл тээгдэжэ байhан бөөн хара юумэн hаял арилжа, сэдьхэл халуунаар оршон тойроноо хаража, мэшэеэн зогсоно.

ЗҮҮН БЭШЭГЭЙ ХЭШЭЭЛ

ЗАРАП hуурние намарай саг эзэлжэ, ута гжэ, хаа хаанагүй hуралсал эхилбэ. Мүн ын хуудhан дээрэ хэшээлүүд эхилхэнь. юhэн хэшээл толилогдожо үрдиhэн байна. хэшээл толилогдоо, юу hануулхаяа хүсэ-, урда тэнь гараhан юhэн хэшээлые хай-байбал, тэдэнэй дабтажа, ухаан соогоо hэр-эзэнгүйгөөр түбэд бошэгэй саашанхи хэ-гожо, хадуужа абахань бэрхэтэй байха.

амшалга хүсэе!

10

ЭЭ – „нуур"; „цхо" шагдана. (цха) үзэг дээ-лганай тэмдэгэй байhан гол үзэг боложо уншаг-

– хайрсаг; „гам" гэжэ уншагдана. (га) үзэг (са) толгойтой ушар-зэг боложо уншагдана;

– шэнжэлэл; „чад" гэжэ уншагдана. (па) үзэг үүлтэтэй ушарhаа гол боложо уншагдана;

– хамгаалха, абарха; „кйад" гэжэ уншагдана. (ка) үзэг (са) тол-(йа) зүүлтэтэй гол үзэг боложо ун-

СОВХОЗОН ХАДАА —МИНИИ ГЭЭШЭ

О. нибурian Ташленска районой «Кормовик» совхозда гансата 26 харуулшад абтаа. Силос хурядаг эбдэрhэн комбайние поли дээрэ орхёод хоноhоннинь. Үглоогүүр тэрээндэ нэгэшье шүрэб үлөогүй байба.

Үргасын эдеэшэжэ эхилhэнhэ хойшо хамтын зөөридэ нютагай зон обтон ороо захалаа. Түрүүшээр «ажалшад» горох тариhан поли дээрэхи ургасые суглуулжа абаа. hүүлээрнь ороohоной тоогто ороо. Эндэ асарагдаhан түрүүшын нэгэ автомашина хара тарлаhаа үдэшэ тээшэ оройдоо... хөёр хүнэг үлоод байгаа hэн. Шэнээр абтаhан харуулшадые бүхы совхозоо тойруулаад табяа hаа, хамтын зөөри бүтэн бүрин үлөө гээшэ гү?

БҮХЭ ЮМ ГЭР... ХУЛГАЙЛАА

Архангельска областиин Котласска райондо бүхэли гэрнүүдые хулгайлжа захалаа. Дачын участок дээрэhээ томо гэр, тэрэнэй дэргэдэхи барилганууд ба хашаа хорёонь бүгэдэ үгы болошоо. Хоohон участок үлоод байба. Гансал үтэгжүүлhэн газарыень хулгайшад абажа ябаагүй. Хожом газаршье абаад ябашаха гээшэ ха.

ТАКСИ I ЖОЛООШОД АЛУУЛНА

Челябинскда хайра гаргүйгөөр алуулhан таксиI нэгэ жолоошоние худөөлжэ үрдөөгүй байтарнь шэнэ добтолдо хэгдээ hэн.

Харанхы hүни хото шадархи ой соо такси I хөёр пассажир жолоошондо добтолоо. Хоро холиhон архи тэрээндэ уулгаад, модондо барижа уяhанайнгаа hүүлээр, гүйлгэлдэжэ арилшаhан байна. Такси I жолоошон уялааень тайлажа, милицидэ дуулгажа шадаа.

Хотын милицийн бүхы хүдэлмэрилэгшэд бандидуудые бариха ажалда хабаадуулагдаа. Тиигэжэ нэгэнниинь — Пласта хотын ажалгүй эрхэтэн баригдаа hэн.

**БОЛГОО

Һуралсалай жэл эхилбэ

ШЭНЭ УНИВЕРСИТЕДЭЙ ТҮРҮҮШЫН ХЭШЭЭЛНҮҮД

Байгша оной июлиин хахадта Буряад ороноймнай нинслэл хото болохо Улаан-Үдэдэ Новосибирскэ гурэнэй университедэй Буряадай филиал нээгдэжэ, республикымнай зоной баяр, найдал, омогорхол болоһон байна. Эгээл тинхэлэ, тодорхойлбол, июлиин 15-да шэнэ университедтэ оролгын шалгалтануд дүүржэ, тэрэнэй түрүүшын оютан боложо, тон бэлигтэй 150 хүбүүд, басагад шалгаран гараа бэлэй.

Университедтэ оролгын шалгалтануудай хэды хүндэ хүшэр байһыень хэлээдшье яалай. Нэгэ һуурини түлөө дунда зэргээр 5-6 залуушуул мурысөө бшуу. Тэдэнэй бэлиг шадабарине, эрдэм мэдэсые Новосибирскэ университедэй багшанар шалган тодорхойлоо. Шалгалта баригшадай 80 гаран хүбүүд, басагад һургуулияа алтан, мүнгэн медальтайгаар дүүргэнэн байгаа. Гадна университедэй гурбан факультедэй алинданьшье орогшод заатагүй математикаар бэшэлгын шалгалта бариха уялгатай һэн, Ушар юуб гэхэдэ, математикаар бэрхэ һаа, ямаршье предмедүүдые һаадгүй үзэхэ гэжэ Новосибирскэ университедэйхин тоолодог байна.

Сентябриин 1-дэ шэнэ университедэй түрүүшын хэшээлнүүд боложо үнгэрбэ. Энэ үдэр университедэй багшанарай болон студентнэрэй хамтын суглаан болоһон байна. Тингэжэ тэдэнэр эрдэм мэдэсын болон бүхэдэлхэйн эб найрамдалай үдэрые тэмдэглээ. Баярай суглаанда Буряадай эрдэмэй түбэй хүтэлбэрилэгшэд байлсаа.

Буряадай эрдэмэй түбэй президиумэй түрүүлэгшын орлогшо, физико-математикын эрдэмэй доктор, профессор, Россин эрдэмэй академиин гэшүүн-корреспондент Н. Б. Чимитдоржиев, геологиин институдай директор Э. Г. Конников, Байгалай байгаали хамгаалха институдай директор А. К. Тулохонов, естественнэ институдай директор К. А. Никифоров, биологиин институдай директор В. М. Корсунов гэгшэд университедэй хамтын суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Новосибирскэ университедэй ёно заншалнуудые үргэлжэлүүлэн, тэдэнтэй тон нягта холбоотойгоор хүдэлхэ байһанаа мэдүүлээ.

Тингэжэ багшанар болон студентнэр Буряадай эрдэмэй түбэй лабораториннуудта болон библиотекэдэ хүдэлхэ аргатай. Тингэхын тула Буряадай эрдэмэй түбэйхид студентнэртэ хэдэн аудиториннуудые сүлөөлжэ үгэхөөр хараалиа. Мүн тус университедэй онсо илгаань хадаа, оюутан гурбан курс дүүргэһэнэйнгээ удаа, тусхай шэглэл болон темэнүүдые шэлэжэ, багшанарайнгаа хүтэлбэри доро тон гүнзэгы мэдэсэтэй боложо, курсын болон дипломно хүдэлмэринүүдые хамгаалха байна. Тингэжэ оютан ерэдүйн эрдэмтын хүшэр хүндэ замые шэлэн абажа эхилнэ бшуу.

Шэнэ университедэй гурбан факультедтэ 8 мэргэжэлээр һуралсал ябуулагдаха юм. Гуманитарна факультедэй декан, түүхын эрдэмэй доктор Н. В. Абаев таһагуудые даагшанарые болон багшанарые бэдэрхэ хүдэлмэри ябуулна.

Филологиин таһагые даагшаар хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор В. Н. Расадин, түүхын таһагые—түүхын эрдэмэй кандидат, Буряадай мэдээжэ археолог Н. Б. Коновалов, экономикын таһагые—экономикын эрдэмэй кандидат Н. Ж. Хандуев гэгшэд хүтэлбэрилэн толгойлхо болоихой.

Энэ факультедэй оютан Зүүн зүгэй хэлэ бэшэгүүдтэй, түүхэ соёлтой тон гүнзэгыгөөр танилсаха аргатай юм. Ушар юуб гэхэдэ, тус университедтэ үзэглэхэ предмедүүдэй программын ехэнхи хубинь Азн түбиин арадуудта, тэдэнэй түүхэдэ, хэлэндэ зорюулагданхай. Мүн мүнөө үеын эрхэ байдалые хараадаа абажа, өөнэдын экономистнуудые бэлдэхэ гэ-шэ тон шухала болоихой.

Естественнэ эрдэмэй факультедэй деканаар Буряадай естественнэ эрдэмэй институдай директорэй орлогшо Д. М. Могноное томилогдоо. Химиин, биологиин, геологиин таһагуудые даагшанараар химиин эрдэмэй доктор Ж. Г. Базарова, химиин эрдэмэй доктор Б. Б. Намзалов, геолого-минералогиин эрдэмэй кандидат А. Б. Иметхенов гэгшэд болгогдоихой.

Физико-математикын факультедэй физикын таһагые даагшаар тус предмедээр эрдэмэй доктор, профессор Л. С. Сандитов, математикын таһагые даагшаар физико-математикын эрдэмэй доктор, профессор Н. Б. Шойжуров гэгшэд хүдэлхэ юм.

Эдэнэр бүлтадаа гол ажалайгаа хажуугаар университедтэ, хахад салин абан хүдэлхэ болоно. Гадна университедтэ заахи багшанар ажалай туехай хэлээ баталжа хүдэлхэ юм. Университедэй факультет бүхэлэ олон тоото доктор, кандидануд оютанние эрдэм номдо һургаха хэрэгтэ хабаадуулагдахаар хараалагдана. Тэдэнэр хадаа юн түрүүн Буряадай эрдэмэй түбэй хүдэлмэрилэгшэд, багшанарай болон технологическа институдай мэргэжэлтэд болоно. Университедэй эрдэм шинжэлгын хүдэлмэринүүдэй шэглэлнүүд гол түлөб Зүүн зүг руу нэглүүлэгдэнхэй байха юм. Гадна Буряад ороной байгаалиие, Байгал далайе хамгаалха асуудалнуудта шэнэ университет тон ехэ анхарал хандуулха байна.

Шэнэ университедэй байгуулагдаһаар ороёдоол хэлэн арбаад үдэр үнгэрбэ. Мүнөө үеда тус университедэй һуралсалайнь түрүүшын жэл эхилбэ гэнэ. Университедэй «байшангай» коридор сооруур аалихан ябажа, шэллэмэл үүдэнэй саана түрүүшын хэшээлнүүдэй боложо байхыень харанабди. Физико-математикын эрдэмэй доктор, профессор Д. С. Сандитов, тус университедэй проректор, биологиин эрдэмэй кандидат Н. З. Доржиев гэгшэд өөнэдынгөө предмедүүд тухай оютандаа хөөрэжэ үгэнэ.

Юунэ байшан гэһэн үгые хашалта соо абаабибди гэхэдэ, шэнэ университет өөрын туехай байрагүй юм. Тэдэнэр индустриальна-багшанарай техникумэй 8 таһалые мүнгэ тулхэ хэлсээгээр эзэлжэ байлаг. Табан аудиториде университедэй 10 бүлэг оютан хоёр халанда һураха болоно бшуу. Лабораторио хүдэлмэринүүдые хэхэдээ, нэгэ бүлэг хоёр боложо таһарха юм. Тинхэдээ хаана һураха болоноб? Жэл бүри үшөө арба-арбан бүлэг абтаха болоно. Мүн ерэдүй сагта шэнэ факультедүүд, таһагууд заатагүй нэгдэхэ, жэшээнь, Зүүн зүгэй эмшэлэлгын, буряад хэлэнэй, журналистикын гэхэ мэтэ. Тинхэдэ оютан хаана һураха болоноб? Эдэ бүхы дээрэнээ хаража үзэхэдэ, университедтэ өөрын байшан яаха аргагүй хэрэгтэй. Тэдэнэртэ КПСС-эй Буряадай об. комой гү, али тус партиин политическэ гэгээрэлэй байшангые үгэбэл, таараха байгаа. Мүнөө үедэ тус байшанда республикын Верховно Совет оронхой, үлүү гараһан таһалгануудаа коммерсантнуудта арендээр үгэжэ байдаг.

Үгышье һаа, городой олон тоото тусхай дунда һургуулинуудай гү, али ГПТУ-нуудай нэгыень хаажа, университедтэ үгэбэл дээрэтэхэ юм.

Гадна университедтэ өөрын лабораториннууд, эрдэмэй библиотекэ яаха аргагүй дуталлана. Мүнөө үедэ оютан Буряадай эрдэмэй түбэй, республикын дээдэ һургуулинуудай лабораториннуудта ошожо, турша-лгануудаа хэхэ байна. Новосибирскэ университедэй, тэдэхи областной болон эрдэм техникын библиотекэнүүд хамтаржа, нэгэ контейнер Һуралсалай нюм шэнэ үйнверситедтэ эльгээхээ байна. Мүн Буряадай эрдэмэй түбэй, дээдэ һургуулинуудай библиотекэнүүд тэдэнтэ туһалха бэзэ гэжэ найдаглана.

Университедэй оютаяда 40 хүнэй байха хамтын байра үгтэнхэй, теэд тэрэнь яаха аргагүй үсөөн ха юм даа.

Тингэбэ ябашье шэнэ университет хүл дээрээ гаража, Буряад оронойнгоо аша туһада хүдэлхэ бэзэ гэжэ үнэн зүрхэнһөө найдаглана.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

БЭЕЭ ХУРЯАГААД БАЙЛТАГҮЙ

Залуушуулаа анхардаггүй общество гээшэ ерэдүйгүй, саашадаа хүгжэлтэ - дэбжэлтэгүй гэхэдэ, алдуу болохогүй. Мүнөөнэй байдал абаад харая. Хуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй гэм зэмэ хэхэ ушар улам олошоржо байна. 1986 ондо республика дотор 1.150 гэмтэ ябадалые хуулиин наһа хүрөөгүй үхибүүд хэһэн һаа, 1991 ондо эдэнэрэй зүгһөө нимэ ааар 2.128 ушар үзэгдөө. Байгша ондо үхибүүдэй гэмтэ ябадал хэхэнь үшөө олоор дайралдана. Энэ жэлэй үнгэрэн түрүүшын хахадта гэм зэмэ хэлгын тоо республика дотор 22,8 процент, Улаан-Үдэдэ 41,2 процент ургаа.

Хотын Октябрьска, Железнодорожно, Баргажанай, Баунтын, Прибайкалиин, Хяагтын, Хойто-Байгалай, Ивалгын районуудта үхибүүд плангаяа олоор гэмтэ ябадал хэнэ. Тинхэдэ үхибүүдэй хэһэн гэмтэ ябадалнууд бүри жэгшүүригэ муухай, харатай, хоротон болонхой гээд тэмдэглэхэ шухала. Дээрмэшэлжэ, зоной зөөрөн буляан абалга, гүрэнэй, хүнүүдэй зөөри тонолго, хулгайлалга, наркотигуудые бүтээлгэ, хадагалалга, автомототранспорт хулгайлалга, хүнинь тамалан алалга—юрэдөо, юртэмсэдэхи бүхы муухай юумэнүүдые үхибүүд хэжэ ядалгүй гээд статистика харуулна. 14-тэйнээ 16 хүрэтэр наһатайшуулай олоор гэм зэмэ, хэжэ эхилһэниинь бидэнэрэй һанаае охэтэ зобооно.

Улаан-Үдэ дунда һургуулинуудта һурадаг үхибүүдэй зүгһөө гэмтэ ябадал гаргалга олоор үзэгдэдэг болонхой. Тингэжэ байгша оной эхиннээ һургуулиин 57 шаби элдэб гэмтэ ябадалнуудта хаваадаһан байна. Энэнь нёдондэ жэлэй энэ үеыхитэй сасуулхада, 33 процентээр охэ гээшэ. Хотын 3-дахи, 4-дахи, 19-дахи, 32-дохи, 48-дахи дунда һургуулинуудта, 2-дохи интернат һургуулида һурадаг шэбинар нлангаяа олоор гэм зэмэ хэнэ, хуули эбдэнэ. Энэнь гайхалгүй. Юундэб гэхэдэ, эдэ һургуулиин түлөөлэгшэд үхибүүдые хүмүүжүүлхэ талаар мүртэй ажал ябуулнагүй, энэ уялга тухайгаа марганхан ха юм. Гансал хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдэй инспекци нимэ ажал ябуулха ёнотой гэжэ тоолоод, гараа дэлгээд һуупа.

Үхибүүдэй зунай амаралта һайнаар эмхидхэгдээгүй. Багшанар үхибүүдэйнгээ зундаа юу хэдэгые, яажа сагаа үнгэргэдэгые ороёдоо мэдэхэгүй ойна. Тинмэһээ үхибүүд дэмы табиһан дээһэндэл, һула табиһан һуртал энэ хаһада элдэб компаниууд боложо, архи ууна, аралжаа наймаа эрхлнэ, хулгай хэнэ, зарим нэгые баһана, сохино.

1992 оной июниин 29-дэ Прибайкалиин районой Таловкын дунда һургуулиин 7-дохи классай һурагша Миша Миронов хамта һурадаг Валера Ступак гэгшые хутагаар үбсүү руунь хадхаа. Тэрэнь больницада наһа бараа. Ступак Мироновые саг үргэлжэ элдэбээр доромжолдог, баһадаг, сохидог, юрэдөө, амар заяаень үзүүлдэггүй байгаа гээд элирбэ. Тинмэһээ Миронов тэсэжэ ядаад, нүгөөдэсэ хутагаар хадхажархиба. РСФСР-эй УК-гай 145-дахи статьягаар хараалагдаһан гэм зэмэ урдань хэһэн Ступак милицидэ тэмдэгтэй бэлэй. Гэртэхинэйнь, багшанарай үхи хүүгэдые анхардаггүй, зундаа юу хэнэб, ямар ажаһуунаб гэхэ мэтээр һонирходог, шалгадаггүйнь үрэ дүн эндэ тодороо.

Һургуулиин үхибүүдэй хэһэн гэм зэмэ тухай мэдээсэл, шүүмжэлэлнүүдые дотоодын хэрэгүүдэй таһагууд түрэл һургуулинуудтань эльгээдэг заншалтай. Харин һургуулиһаа заримдаа харюу ерэдэггүй, гэмтэитэй хөөрэлдөө, үгыеньшье ойлгохын аргагүй. Зарим һургуулинуудһаа «хөөрэлдөөн үнгэргэгдөө, суглаан» болоо, бэшэ нимэ ушар дабтахагүйб гээд тэрэ үхибүүн үгеэ үгөөгэжэ байгаад аржыса бэшэһэн саарһан ерэгшэ, хариа шалгахада, ёһын тэдыдэ, худалаар бэшээтэй бэшэг байгша. Гэм хэһэн үхибүүнтэй хэншье хөөрэлдөө үнгэргөөгүй, хэншье юушье мэдээгүй байдаг.

Байгша оной июниин 10-да үдэрэй 4 час багаар Үдэ голой эрьедэ 29-дэхи дунда һургуулиин бүлэг һурагша гэртээ бүтээһэн пистоледээр буудажа наадаба. Пистолет соо һомон бии гэжэ мэдэжэ байбашье, 8-дахи классай һурагша Володя Нестеров Витя Матюхинай үбсүүн руу тэрэнээ залажа, буудажархиба. Матюхин тэрэ дороо наһа бараа. Пистоледые 9-дэхи классай һурагша Максим Давыдов гэртээ бүтээһэн байгаа гээд элирээ. Энэ хүбүүн урдань хулгай хэжэ, энээн тухайнь материал Октябрьска районой хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдэй комиссида эльгээгдэнэн юм. Харин Давыдов, мүн тэрэнэй түрэлхид комиссида ерэгүй, тэрээнтэй хөөрэлдөөн, эжы, абынь худалдаг газарта энэ хэрэгээр суглаан үнгэргэгдоогүй байгаа. Тингээд лэ ямаршье хэһэлтэ абаагүй хүбүүн улам хэтэржэ, пистолет хэжэ эхилээ бшуу.

Техническэ-мэргэжэлэй училищиннуудай һурагшад мүн лэ олоор гэмтэ ябадал хэнэ. Хотын 1-дэхи, 2-дохи, 13-дахи, 15-дахи, 24-дэхи училищиннуудай шабинар энэ талаар «шалгардаг».

Байгша оной майн 26-да үдэшэлэн түргэн туһаламжын больницада гэдэнэ руугаа хадхуулһан эрхэтэн К. асаруулагдаба. Тэрэнине 13-дахи СПТУгай һурагша, хуулиин наһа гүйсөөгүй Могилевский, хаанашье ажал хэдэггүй, һурадаггүй Базаров, Норбоев гэгшэд шархатуулаа гээд элирбэ.

Үхи хүүгэдые ажалда абаха гээшэ бүри орёо хүшэр болонхой. Эдээндэ зохид худалмэри олдоногүй. Тинмэһээ хаанашье һурадаггүй, ажал хэдэггүй эдиршүүл городоор тэнээжэ, зайжа, хэхэ юумэеэ оложо ядаад, элдэб һүйд татана, гэм хэнэ. Байгша оной эхиннээ хаанашье һурадаггүй, ажал хэдэггүй 89 хүйхэриүүд гэм зэмэ хэбэ. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулхада, 41 процентээр охэ болоно.

Ажал хэдэггүй, һурадаггүй А. Санжиев (1974 ондо түрэһэн) энэ жэлэй июниин 10-да А. эрхэтэнние байжа, «Восход» ЗМ мотоциклыень буляагаа. Милицидэ баригдаа. Майн 29-дэ Тарбагатайн районой Доодо-Саянтада арбан гурбатай Ю. Молокеев (һургуулида һурадаггүй!) хүнэй гэрэй сонхын шэлые тэгээн сагаан үдэр дунда абажа, гэртэнь ороод, 800 түхэриг мүнгэ, 5 килограмм саахар, мүн саахарай талонуудые хулгайлаа.

Үхибүүдэй гэм хэхэ ушар юундэ олошорноб гээд бодолгото болоходо, эндэ манай обществын зүрилдөөтэ байдал, идхалгын, экономикын дорой-толго сэхэ нүлөөлнэ гэхэһээ арсашагүй. Республикада үхибүүдэй клубуудай тоо эрид үсөөржэ эхилэнхэй. Шэнэ экономическа харилсаануудта ороходоо, олон предприятинууд үхибүүдэй клубые хаагаад, байрыень коммерческэ байгуулалтануудта дамжуулан үгэнэ. Тингэжэ Улаан-Үдын үхибүүдэй 39 клубай 24-ниинь лэ мүнөө дээрээ ажал ябуулна. Үхибүүдэй олонхинь зунай сагта элүүржүүлгын лагерьнуудта амархаяа болоихой. Юундэб гэхэдэ, путевкын үнэ сэн угаа охэ болоихой. Энээнһээ уламжалан, олонхи түрэлхид худалдан абаха арга боломжогүй байна бшуу. Жэшээнь, хүмүүжүүлхэдэ хүндэ гэд тоолгододог 427 үхибүүн Железнодорожно районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагта тэмдэгтэй. Тэдэнэй ороёдоол 32-ниь элүүржүүлгын лагерьта амараа болоо юм.

Архидаха ушар залуушуулай дунда охэ ургэнөөр дэлгэрэнхэй. Байгша оной эхиннээ хуулиин наһа гүйсөөгүй һогтуу 834 үхибүүн милицидэ асаруулагдаа бэлэй. Эдэнэр һогтуугаар элдэб ааша гаргана. Жэшээнь, байгша оной июниин 21-нэй һүни Новосеслегинск тосхондо В. Коробченко (1975 ондо түрэһэн) магазинай сонхо тэнэлээд, түмэрыень нугалаад, досоонь ороо, 47 нэл спирт хулгайлба. Энэнь 16 мянганһаа үлүү үнэ сэнтэй гээд шалгалта тобшолоо. Мартын 18-да Хурамхаан һуурида эдиршүүл Будаев, Раднаев, Бубеев сонхо тэнэлээд, 1-дэхи магазиннаа 4 шэл архи, үлөөдэрынь 5-дахи магазиннаа 14 шэл архи, майн 26-да Г. эрхэтэнэй гэрһээ 5 шэл архи хулгайлба. Июниин 9-дэ Хурамхаанай 3-дахи магазинда хулгай хэхэ гэжэ ябаһаар баригдаа.

Зарим районуудта хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдэй комиссинууд (КДН), харюусалгата секретарьнууд дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудһаа хэн, ямар гэм хээб гээд бэшэһэн саарһа абаад, гэмтэй үхибүүе, түрэлхидыень урижа хөөрэлдоод лэ ажалаа дүүргэнэ. Харин милицидэ тэмдэгтэй үхибүүдээр үдэр бүри һонирхожо, юу хэлэб гэжэ шалгажа, сүлөө сагаа хамта һонирхолтойгоор үнгэргэхэ гэхэ мэтээр эдэнэр худалхэ зэргэтэй бшуу. Нимэ эмхине байгуулха асуудал мүнөө гаража ерэнхэй. Эндэ Буряад Республикын Верховно Советэй Элүүр энхые сахиха, социальна хангалгын, эхэнэрнүүдэй, гэр бүлин ба демографическа политикын хэрэгүүдэй талаар комитет, тэрэ тоодо Залуушуулай ба спортын талаар гүрэнэй комитет, мүн республикын Министрнүүдэй Советэй Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитет хабаадалгатай байха гээд һанамжалагдана. Предприятинуудай ажалша коллективүүд, цинтэ зон, эрдэм һуралсалай, элүүр энхын эмхнүүд үхибүүдые арюун ябадалтай болгохо шухалын шухала асуудалһаа бээ хуряагаад байха эрхэгүй.

В. КАРПОВ.
республикын МВД-гэй һэргылэмжын хүдэлмэрнин таһагай ахалагша инспектор.

БАЯР ЁҺОЛОЛОЙ ОРШОНДО

Баргажанай аймагай Улаанэй сомоной Советэй харьяата газар дээрэ оршодог Яаргта һуурида ажаһуугшад Һуралсалай жэлэй түрүүшын үдэрые енотой һайндэр мэтээр үнгэргэбэ. Ушарынь гэхэдэ, эндэ эхин классай шэнэ һургуули нээгдэбэ ха юм. Һаял хүлдэ орожо яаһан үхибүүдһээ эхилээд, наһанайнгаа амаралтада үнинэй гараһан үбгэд, хүгшэд хүрэтэрөө һургуули нээлгын баяр ёҺололдо хабаадажа, һургуулида һураха үхибүүдэй баяр баясхалан хуваалдалсаа.

Һуралсалай энэ жэлдэ Яаригтын эхин һургуулида 14 хүбүүд, басагад 1-дэхи, 2-дохи, 3-дахи классуудта һураха юм. Һуурин наһаа холо бэшэ оршодог малэй гүүртэ, отаранууд дээрэ хүдэлдэг малшадай үхибүүд эндэ нээгдэһэн интернатта байрлаха.

Энэ жэлдэ Буряадай багшанарай институт дүүргэһэн Александр Сергеевич Цыденов һургуулиин директорээр томилогдоихой. Энэ хүнэй хүтэлбэрин доро хэдэн залуу багшанар, хүмүүжүүлэгшэд хүдэлхэ болоно.

Тинхэдэ энэл сомоной Советэй мэдэлдэ байдаг Лугшахаан нютагта эхин һургуули үргэлхэгдэжэ, 5-дахи, 6-дахи классууд нээгдэбэ. Мүнөө эндэ наяад үхибүүд тоологдоно. Ерэдүйдэ тус һургуули дунда һургуули болгогдохо.

С. СТЕПАНОВА.

Һур харбалга

«ГЭСЭРЭЙ ГОДЛИНУУД»

Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй шанда хүртэхын түлөө һур харбалгаар «Гэсэрэй годлинууд» гэжэ бүхэроссин мурысоон турбан үдэр соо Улаан-Удын «Спартак» стадион дээрэ боложо дүүрэбэ. Шэтын областнин, Тува болон Буряад Республикануудай 10 гаран мэргэшүүл заншалта гурбадахи мурысөөндэ хабаадаһан байгаа.

— Сэхыень хэлэхэдэ, манай республикын спортын бүлгэмүүд. Спортын мэргэжэл дээшэлүүлхэ һургуули (ШВСМ) энэ зачшалта мурысөөндэ хайша хэрэгээр хандаа, бэлдээ гэжэ абаһаар лэ тэмдэглэлтэй. Урдандаа командануудай хоорондо шанга тэмсэл болодог байһан юм. Теэд мүнөө Шэтэһээ ерэһэн харбагшадтай ана-мана мурысэхэ мэргэшүүл манайда үсөөн байба. Олохон бэрхэ спортсменүүднай элдэб шалтагаанаар мурысөөндэ хабаадабагүй. Ушар нимэһээ мурысөөн хубинь тоосоогоор үнгэргэгдөө. Олимпиадада бэлэдхэл хэхэ түбэй «Динамо» бүлгэмэй республиканска советэй дэргэдэ эмхидхэгдэһэнһээ хойшо 5-6 жэл үнгэрбэ. СССР-эй габьяата тренер М. Ю. Дабаев энэ түбэй ахалагша тренерээр уригдаа һэн. Тэд энэ үе соо Валерий Лысенкэһээ бэшэ, эдир халаан хүмүүжүүлэгдээгүй. Юрэдөөл, республикын һур харбалгын федераци мүн лэ эдэбхитэйгээр хүдэлоогүй, — гэжэ Буряад ороной һур харбалгын федерацийн түрүүлэгшэ, педагогикын эрдэмэй кандидат, Россин физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ Б. Д. Санданов хоорэнэ.

Түрүүшын хоёр үдэр мэргэшүүл М-1 упражненеэр харбаһан байгаа. Бороо хуратай, шанга налхитай байһан дээрэһээ тинмэшье үндэр үрэ дүнгүүд харуулагдаагүй. Угайдхадаа, сагаалса дээрэ тэнсүү шанга тэмсэл болобогүй. Байгша ондо Мальтын Республикада үнгэргэгдэһэн Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мурысөөндэ командна тоосоогоор чемпионка болоһон «Динамо» бүлгэмэй Шэтын областной советэй инструктор, уласхоорондын классай спортын мастер Надежда Бадмацыренова М-1 упражненеэр харбахадаа, 1243 очко тудажа, түрүү һуурида гараба. Профсоюзуудай спортын бүлгэмэй Буряадай республиканска советэй гэшүүн, спортын мастер Гэролма Эрдынеева 41 очногоор гартажа, хоёрдохи һуури эзэлээ.

Тэдэ хэлөөлаа сасуулнууд юм — 1966 ондо түрэһэн, Надежда — СНГ-гэй суглуулагдамал командын гэшүүн, Гэролма — Россин чемпионка. Сэхыень хэлэбэл, Надежда Бадмацыренова СНГ-гэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ сруулагдажа, Барселонодо үнгэргэгдэһэн XXV Олимпиин наадануудта хабаадаха аргатай байгаа. Гэбэшье тренернүүдэй шадаал һаа, өөнэдынгөө һурагшадые татажа оруулха һэдэлгэ гаргаһанһаа уламжалан, тэрэ Олимпиадада хабаадаха зол хубигүй байба. Зүгөөр саашадаа Россин суглуулагдамал командын СНГ-гэй командаһаа таһархадань, эдэ хоёр бэлигтэй бэрхэ харбагшадай хоорондо тэмсэлэй үргэлжэлхэ байһаниинь арсашагүй.

Буряад ороной хёрхэ мэргэн харбагшадай нэгэн—уласхоорондын классай спортын мастер Цыбикмит Жамьянданиева-Бумбошкинагай түрөһэн эхэ нютаг болохо Агын районой «Победа» колхозой дунда һургуулиие энэ жэлдэ дүүргээд. Шэтын багшанарай институдай физкультурын факультедэй 1-дахи курсда һурахаяа ороһон 17-той спортын мастер Дулма Санжимитупова хоёр үдэрэй дунгоор гурбадахи һуурида гараа.

Эрэшүүлэй дундаһаа Шэтын багшанарай институдай физическэ культурын факультедэй 1-дахи курсда һурадаг спортын мастер Булат Бадмаслов 1232 очкотойгоор түрүүлээ. Тэрээнтэй һурадаг Баяр Батаболотов 22 очногоор гартаба. Тувагай Республикын хүүгэдэй спортын һургуулиин тренер, спортын мастер Игорь Чамзо гурбадахи һуури эзэлһэн байха юм.

Түгэсхэлэй мурысөөндэ мэргэшүүл 3-3 гедлёор дүрбэн зайда хоёр дахин харбаһан байгаа. Эгээл дүтын зайда Самаева үрагшаа гараба — 82 очко. Бадмацыренова — 79, Эрдынеева — 78 очко тудаһан байгаа. 50 метрнээ харбахадаа, Бадмацыренова 82 очко абажа, дуй хамта 161 очкотойгоор түрүүлжэ захалба. Эндэ Эрдынеева үрагшагүйдэжэ, хорёод очкогоор гэгдэшэһэн байгаа. Тингэжэ тэрэ түрүү һуурида гарахын түлөө тэмсэлнээ бууха баатай болсо һэн. Саашанхи хоёр зайда — 60 болон 70 метрээ — дүнгүүдээ улам батадхажа, Надежда Бадмацыренова 318 очкотойгоор «Гэсэрэй годлинууд» гэжэ бүхэроссин мурысөөнэй чемпионка болобо. Дарима Самаева, Дулма Санжимитупова гэгшэд мүнгэн, бронзо медальнуудаар шагнагдаа.

Буряадай багшанарай институдай физическэ культурын факультедэй 1-дахи курсда һурахаяа ороһон 17-той спортын мастер Бальжинима Цыремпилов 315 очко абажа, эрэшүүлэй дундаһаа плалта туйлаа. Баяр Батаболотов—хоёрдохи, Игорь Чамзо гурбадахи һуури эзэлбэ.

Плагшад Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй тогтооһон 2 мянган түхэригэй мүнгэн шангаар, «Невский» түхэлэй транзисторна приемниогоор шагнагдаа. Хоёрдохи һуури эзэлэгшэд — мянган түхэригэй, гурбадахи һуурида гарагшад 500 түхэригэй мүнгэн шангуудта хүртөө.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

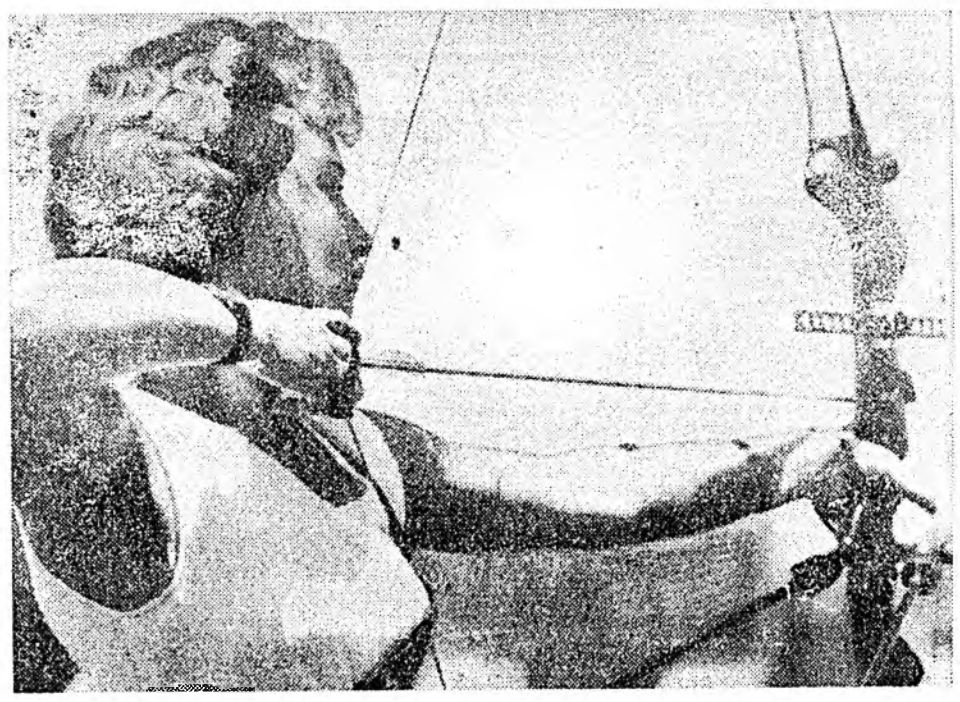

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ээлжээтэ годли табигдахань.
В. ПЛУТТЫН фото.

МВД-һээ мэдээсэнэ

ОЛОН ХҮН НАҺА БАРАА

Үнгэрһэн долоон хоногто республика дотор 292 гэмтэ ябадал хэгдэбэ. Тинхэдэ 61 элдэб эсын гэнэ усал болоһон байна. Тэрэ тоодо, харгынтранспортна 39 гэнэ усал үзэгдөө. Харгын-транспортна гэнэ усалһаа боложо, 9 хүн (тэрэ тоодо нэгэ үхибүүн) наһа бараһан, 38 хүниинь (6 үхибүүн) охэер гэмэлтэһэн байха юм.

Харгын-транспортна гэнэ усал олохи ушарта һогтуу жолоошодой гэмээр болоно.

«Бытовик» гэһэн бага предприятин хүдэлмэрилэгшэ августын 28-да архи уугаад, үмсынгоо ВАЗ-2103 автомашинаар спиртзаводой харгыгаар табилуулжа ябатараа, обоолоотой шулуун дээрэ гаража хүмэришөө һэн. Энэ гэнтын аюулһаа боложо, жолоошонтой хамта һуугаад ябаһан хүн наһа бараа.

Энэл үдэр «Закаменск-Гусиноозерск» гэһэн харгыгаар һогтуугаар «Нива» автомашина жолоодожо ябаһан хүн ЮМЗ-6 тухэлэй трактортай мүргэлдэбэ.

Гүрэнэй автоинспекциин хүдэлмэрилэгшэд харгын-транспортна гэнэ усалһаа хэды олон зониие абарна, һэргылнэ гээшэб.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН МВД-ГЭЙ ХЭБЛЭЛЭЙ БҮЛЭГ.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000. Улаан-Удэ, Калинин даришвилиин үйлсэ, 23 «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: соведуудэй хүдэлмэриин ба иимтын эмхинүүдэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-53; оршуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающиннуудай)—2-35-95, манай корреспондент: Агинскда—3-45-94.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, вахта—2-56-62.

Газетэ жилдээ 260 дахин гарана. Хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Газетын индекс 50901. Тираж 7 500. Хэблэлдэ гүшаагдаһан саг: 12.50.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба мэдээсэлгын министерствын республиканска типографиде газет хэблэгдэн хэблэгдэв. Директорэйнь телефон 2-40-45.